

De Lichtbrenger voor zoekers naar waarheid

Lucifer[®]

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

Waar is de mensheid
nu het meest mee
gediend?

Fundamentele eenheid,
vrede en broederschap

De illusie van een-
zaamheid: alleen of
al één?

Lichtbrengers in de
samenleving: Zaz

Vredeseducatie op
scholen; jong geleerd,
oud gedaan

Recent onderzoek
naar 'bewustzijn als
fundament'

Inhoud Lucifer – de Lichtbrenger

44e jaargang | nummer 6 | december 2022

Licht op ...

Waar is de mensheid nu het meest mee gediend?

p. 186

Wij kunnen onszelf (Theosophical Society Point Loma) de vraag stellen: waar is de mensheid van nu het best mee gediend? Wat kunnen we uit het pakket aan theosofische leringen en wijsheid het best aanbieden. En hoe doen we dat?

Herman C. Vermeulen

Fundamentele eenheid, vrede en broederschap

p. 190

Universele Broederschap is een feit in de Natuur. Maar waar is dat feit op gebaseerd? In dit artikel, dat een bewerking is van de lezing 'Universele Broederschap: de weg van Vrede' van Herman C. Vermeulen, gaan we in op de fundamentele eenheid die ten grondslag ligt aan dit universele feit, zodat ieder het voor zichzelf op juistheid kan toetsen.

Herman C. Vermeulen

De illusie van eenzaamheid: alleen of al één?

p. 197

In het vorige artikel is uitgebreid stilgestaan bij Universele Broederschap. Er ligt een essentiële eenheid ten grondslag aan alles wat bestaat. Mensen horen bij elkaar, omdat ze dezelfde oorsprong hebben. Hoe kan het dan dat veel mensen zich toch eenzaam voelen?

Barend Voorham

Lichtbrengers in de samenleving

Zaz

p. 202

Lichtbrengers staan er niet bij stil of de bijdrage die ze leveren aan een betere en rechtvaardigere wereld groot of klein is. Hun motto is: wees zelf de verandering die je in de wereld wilt zien. Het gaat om daden. De zangeres Zaz is een lichtend voorbeeld hiervan.

Barend Voorham

Spreeuwenzwerm: eenheid, zich uitdrukkend in individuen.

Vredeseducatie op scholen; jong geleerd, oud gedaan

p. 204

Vanuit een theosofische visie bouwen we in dit artikel een beeld op van vredeseducatie en belichten we voorbeelden in het onderwijs. Als vredeseducatie ingeweven is in het onderwijs, dan ontwikkelen kinderen zich tot vredestitelers.

Nico Ouwehand

Recent onderzoek naar 'bewustzijn als fundament'

Over de kosmopsychisme-hypothese

p. 211

Enkele wetenschappers onderzoeken de stelling dat kosmisch bewustzijn de basis is van heel de natuur. Tot welke gedachten komen ze? En met welke theosofische gedachten kan hun visie nog worden verdiept en aangevuld?

Henk Bezemer

Uw Vragen

» Bloedgroepen

216

Licht op ...

Waar is de mensheid nu het meest mee gediend?

De oorsprong van onze wereldproblemen

Wij kunnen onszelf (Theosophical Society Point Loma, TSPL) de vraag stellen: waar is de mensheid van nu het best mee gediend? Wat kan de Theosofie uit haar pakket aan leringen, Wijsheid en kennis het best aanbieden, en hoe doen we dat? Hoe kunnen we het best dienstbaar zijn, wat kunnen wij verstrekken? Doen we dat nu goed of moeten we meer doen? En wat is goed? Is goed wat de mensheid zelf het prettigst vindt, wat de huidige mentaliteit voedt en versterkt? Of juist iets wat de mensheid helpt uit de huidige problemen te komen, op grond van de bekende uitspraak dat we problemen alleen kunnen oplossen als we een andere denkwijze gebruiken dan waar we de problemen mee hebben veroorzaakt. Dat betekent dat we juist niet de karakteristiek van nu gaan voeden, maar dat we juist een andere mentaliteit moeten ontwikkelen om uit deze problemen te komen.

De verscheidenheid aan wereldwijde problemen is groot, maar al deze verschillende problemen laten zich goed terugvoeren tot een paar principiële oorzaken. Negen van de tien problemen zouden makkelijk opgelost kunnen worden. Hun meest opvallende oorzaak is zelfzucht, en de daaruit voortkomende houding van afgescheidenheid. Stel dat we ons niet zelfzuchtig en afgescheiden zouden opstellen, dan zou de wereld er veel beter voor staan. Dan waren de meeste problemen direct opgelost. Wat kunnen wij als TSPL doen om deze mentaliteitsverandering te stimuleren? We kunnen de Eenheidsbeleving en de daarbij horende solidariteit als een feit in de natuur laten zien, zoals we hebben gedaan in het artikel 'Fundamentele eenheid, vrede en broederschap' in dit nummer. Dus ons niet richten op de vraag of het te realiseren is of niet, nee, want het is een principieel feit. Het behoort tot de meest fundamentele theosofische uitgangspunten, tot feiten in de natuur en is ook heel duidelijk terug te vinden in de vele voorgaande belichamingen van de Theosofia, in alle grote denksystemen en religies van vroeger, al werd ze steeds uitgedrukt in termen en voorbeelden van de betreffende culturen.

Voor welke problemen staan we als mensheid?

De vraag wat de mensheid het meest nodig heeft, komt voort uit eenvoudige observaties. Kijk om u heen welke problemen we zien in de wereld: vele problemen komen uit dezelfde houding voort. Zijn we dan niets vooruitgegaan in die vele honderden jaren die de historie ons laat zien? Natuurlijk wel: slavernij is afgeschaft en het bezit van lijfeigenen, daar doen we niet meer aan. We hebben de rechten van de mens opgesteld en proberen ons daaraan te houden, mits dat niet teveel vereist.

Is slavernij dan de wereld uit? Nee, althans, op de grove manier van vroeger wel, maar we doen het op een subtielere manier nu. Het overal en steeds uitgaan van gelijkwaardigheid en gelijkheid is dus nog steeds een grote uitdaging en zeker geen feit over de gehele wereld.

Een van de oorzaken van deze grote problemen is dat we ons niet bewust zijn van de consequenties die onze leefwijze teweegbrengt bij andere mensen. We kopen onze spullen en leven op een manier die wij ons kunnen veroorloven, maar welke onbalans dat teweegbrengt speelt in ons denken geen of nauwelijks een rol. Bij onze bewustwording hiervan maken we wel vooruitgang, maar zeker niet snel genoeg: soms gaan we vooruit en dan weer een stuk achteruit.

Als we het bovenstaande in het licht plaatsen van reïncarnatie, dan zien we een extra uitdaging. Er worden wereldwijd momenteel ongeveer 370.000 kinderen per dag geboren. Een instroom dus van vele miljoenen reïncarnerende mensen per jaar, die allemaal net een rustperiode achter de rug hebben van gemiddeld twee- à vierduizend jaar of meer. Al deze reïncarnerende mensen moeten weer de draad oppakken, zich aanpassen aan de cultuurpatronen van deze tijd. Ze moeten (her)opgevoed worden, geüpdatet worden in de zin van: “maar zó doen we het niet meer” ... even aangenomen dat hun voorgaande reïncarnatie in een cultuur was waar een aantal van onze slechte gewoonten toen nog iets gangbaars was. Dat laatste kan haast niet anders als we uitgaan van de wet van oorzaak en gevolg, gezien de aantrekking die deze mensen voelden naar dergelijke culturen.

De kracht van eenheid

We zijn nog bij lange na niet doordrongen van de eenheid die wij met elkaar vormen en welke kracht ervanuit kan gaan als we die eenheid ook vormgeven. Dat is zeker geen nieuwe gedachte. Onze geschiedenis heeft al vele positieve én negatieve voorbeelden laten zien van de kracht die eenheid kan geven. Waarom gebruiken we deze kracht dan niet in een *positieve* samenwerking, voor de eenheid van *alle* wezens? Vele problemen in onze wereld kunnen alleen ontstaan omdat er een grote verdeeldheid is en eigenbelang prevaleert.

‘Gelijke rechten en gelijke plichten’: deze wetmatigheid is alom bekend. De kracht die eensgezindheid hierover oplevert, wordt onderschat. Als we het daarover eens kunnen worden en met zijn allen een eenduidig standpunt innemen, zullen vele onrechtvaardige systemen zwichten. Het is alleen de onderlinge verdeeldheid en het hebben van eigen voordelen ten opzichte van anderen, die ons verhinderen zo’n eensgezindheid te bereiken.

Wat heeft de mensheid nu het hardst nodig?

De Theosofia wordt in onze tijd meer en meer bekend, in haar veelheid aan gedaantes van vroeger en nu. Het internet is als een spirituele goudmijn waar – net als in een concrete mijn – zowel de zuivere als de vervuilde kennis te vinden is, terwijl nergens wordt aangegeven wat iets waard is. Denk aan het gemak waarmee we al deze kennis kunnen vinden en de vrijblijvendheid waarmee we deze kennis kunnen bekijken. De noodzaak om deze ideeën bewust te bestuderen en vooral zelf te toetsen, glijdt op die manier zo van tafel.

De populaire kreet *stay woke* in zijn oorspronkelijke betekenis van ‘goed op de hoogte zijn’, ‘goed geïnformeerd zijn’, lijkt een noodzakelijke oproep. Zoals we in het TSPL symposium van september 2022 over *Onafhankelijk waarheidsonderzoek* uitgelegd hebben: geloven, zomaar iets aannemen, helpt niet. Dat maakt ons niets wijzer.

We zien daardoor een degeneratie van wijsheid. Dit was ook de betekenis van de uitspraak uit het *Nieuwe Testament*: ‘paarlen voor de zwijnen gooien’ (Matteüs 7:6). Om ware kennis en wijsheid te krijgen, moet er gewerkt worden. Dat is een zeer bewust proces dat inspanning vereist.

De vraag waar de mensheid van nu het meest behoefte aan heeft, is dus eenvoudig te beantwoorden: dat is *inzicht in de processen in de Natuur, waar wij allen een inherent onderdeel van zijn*. Ons gedrag, onze denkwijze heeft effect tot aan de verste grenzen van ons zonnestelsel en nog verder.

Onze cursusopzet tegen het licht gehouden

In het licht van het bovenstaande stelden we ons de vraag of de manier waarop wij als organisatie de Theosofie presenteren, nog goed aansluit bij onze hedendaagse belangstellenden. We hebben de afgelopen paar jaar een hele cultuuromslag gemaakt van lezingen in zalen naar presentaties via internet,

video, YouTube en Zoom. U kunt nu met gemak kennisnemen van de vele honderden tot wel duizend lezingen, die maar enkele muisklikken van u verwijderd zijn. Het gebruik van deze hulpmiddelen heeft ons ertoe aangezet om opnieuw naar de inhoud van de cursussen te kijken die we elk jaar geven.

De huidige cursusopzet stamt uit de begin jaren 1960. Er is wel iets aan de stijl gedaan, maar de methode hoe we de cursisten vertrouwd maken met het theosofische gedachtegoed, is zo goed als gelijk gebleven. Maar de cursisten van nu zijn veel meer dan vroeger bekend met allerlei andere occulte en spirituele levensbeschouwingen. Ze hebben er meer kennis van en maakten er soms een kortere of langere tijd deel vanuit. Het gevolg is dat er tijdens de bijeenkomsten steeds meer vragen worden gesteld die buiten het kader vallen van de cursustekst van dat moment. Die vragen komen wel in een latere fase van de cursus aan bod, maar de cursusleider is toch genoodzaakt om meteen ver en diep in te gaan op die vragen.

Hierdoor voelden we ons genoodzaakt om de opzet van de cursussen te heroverwegen. We zijn tot de conclusie gekomen dat we de Theosofia beter veel principiëler, directer, en dus meer vanuit zijn kernprincipes kunnen presenteren. Daardoor komen de kracht en de schoonheid van de Theosofia, de ‘Wijsheid der Goden’ beter en helderder naar voren. Maar deze directere weg vereist wel wat meer inspanning van de cursisten.

De nieuwe cursus ‘Universele Wijsheid’

Er is nu een nieuwe cursus opgezet voor belangstellenden in de Theosofie, genaamd ‘Universele Wijsheid’. We hebben gekozen voor deze naam omdat de inhoud van de cursus ook de universele kerngedachten van alle grote wereldreligies en filosofische systemen bevat.

Er wordt vertrokken vanuit de drie grondstellingen van H.P. Blavatsky’s boek *De Geheime Leer*, gevolgd door de uit die grondstellingen voortkomende zeven grote universele wetmatigheden, de zogenoemde ‘Zeven Juwelen van Wijsheid’.

De hoofdrolspeler, de bepalende factor bij dit alles is het menselijk bewustzijn, en zijn interactieve kracht. Wijzelf zijn de grote hoofdrolspelers in het kosmische drama. De cursus leert ons hoe we in plaats van een slachtoffer, een leider kunnen worden in dat grote drama. Kennis van deze wetten geeft ons de mogelijkheid ze gericht te gebruiken door samen te werken *in harmonie* met deze wetmatigheden. De nadruk van de cursus ‘Universele Wijsheid’ ligt dus op het bewustmaken van de mens van zijn erfrechten als onlosmakelijk deel van het grote geheel: *Mens Ken U Zelf*.

Voor meer informatie zie p. 210 in dit nummer of onze website:

“<https://blavatskyhouse.org/nl/cursussen/>”.

Herman C. Vermeulen

Theosophical History Occasional Papers Volume XXV

Onlangs publiceerde de organisatie *Theosophical History* nummer 15 van haar serie 'Theosophical History Occasional Papers', en de titel is interessant voor onze lezers:

Revisiting Visionary Utopia: Katherine Tingley's Lomaland, 1898-1942

Kortom, een verzameling interessante teksten en vooral veel foto's van ons vroegere Internationaal Hoofdkwartier in Point Loma. De leden die enkele jaren geleden hebben meegeholpen om het Point Loma-archief te digitaliseren, zullen veel van hun werk in dit boek herkennen.

In de 250 pagina's wordt veel aandacht besteed aan de leden die in Point Loma werkten tijdens het leiderschap van Katherine Tingley en Gottfried de Purucker. Zien hoe deze leden werkten kan Theosofen in onze tijd inspireren in hun werk voor de mensheid. Want de tijd in Point Loma is geen geschiedenis; het is slechts een tussenhalt in het spirituele werk dat nog steeds doorgaat. Het is alleen fysiek verplaatst.

Een voorbeeld daarvan ziet u op de omslag: een ansichtkaart van Point Loma uit 1915 – dus midden in de Eerste Wereldoorlog – met daarop de tekst 'The Home of the Peace-makers'. Het vredesnummer van *Lucifer* (2022, nummer 2/3) zet dus eenvoudig de traditie van vredesactiviteiten voort van de Theosophical Society Point Loma. Dit laat de innerlijke verwantschap van de vele generaties van theosofische werkers zien.

Het boek is te bestellen in de webshop van onze website www.blavatskyhouse.org.
Het is een paperback en kost € 42,00.

Fundamentele eenheid, vrede en broederschap

Kerngedachten

- » Het begrip Universele Broederschap had altijd een centrale plek in de doeleinden van de Theosophical Society Point Loma.
- » Fundamentele eenheid is de essentie van het leven. Er is geen groei zonder samenwerking.
- » We zijn allemaal verbonden met elkaar en we zouden daar continu, zo goed als we dat met ons beperkte bewustzijn kunnen, uitdrukking aan moeten geven. Wat wij ook doen, wij beïnvloeden het hele Universum, we geven er met elkaar een smaak aan.
- » Alle wezens zijn gelijkwaardig aan elkaar, zonder uitzondering. Elk probleem kan worden opgelost met het begrip Universele Broederschap toegepast in de praktijk.

Universele Broederschap, het vormen van een kern ervan en vervolgens het actief promoten van deze eenheidsgedachte in de wereld, is de voornaamste doelstelling van de Theosophical Society. Universele Broederschap is een feit in de Natuur, stelt de Theosofie. Maar waar is dat feit op gebaseerd? In dit artikel, dat een bewerking is van de lezing 'Universele Broederschap: de weg van Vrede' van Herman C. Vermeulen⁽¹⁾, gaan we dieper in op de fundamentele eenheid die ten grondslag ligt aan dit universele feit, zodat eenieder het voor zichzelf op juistheid kan toetsen.

De evolutie van het begrip Broederschap in de Theosophical Society

Vanaf de oprichting van de Theosophical Society in 1875, neemt het begrip Universele Broederschap een centrale plek in in de doeleinden van de organisatie. Maar niet altijd heeft het dezelfde lading, hetzelfde begrip gehad. Er zat zagezegd een 'leerfactor' in, waarbij de universaliteit van het begrip aan groei onderhevig is geweest.

Waar de allereerste versie van de doeleinden bestond uit concrete *do's-and-don'ts* voor leden, werden ze naarmate de organisatie volwassener werd steeds abstracter.

In de eerste versie uit 1875 werden leden in de eerste vijf doeleinden opgeroepen zich actief te verzetten tegen het materialisme in de wetenschap, de dogmatiek in de kerk, en zich juist in oosterse tradities en

leringen te verdiepen en deze te verspreiden. Pas in het laatste doeleinde van de zes komen we het begrip broederschap tegen, waarbij wel gezegd wordt dat die het belangrijkste is: ten slotte en vooral om te helpen bij het vormen van een broederschap der mensheid waarin alle goede en zuivere mensen van elk ras elkaar zullen erkennen als de gelijke gevolgen op deze planeet van een Ongeschapen, Universele, On-eindige en Eeuwige Oorzaak.

In een tijd waarin kolonialisme nog een vanzelfsprekendheid was, de slavernij nog maar net in de Verenigde Staten was afgeschaft en het hebben van bedienden geen uitzondering was, deed dit toch het nodige stof opwaaien. Want, hoe kon iemand nu gelijk zijn aan zijn bediende? Maar H.P. Blavatsky en haar leraren lieten hier geen enkel

Doeleinden bij de oprichting in 1875

De vereniging leert en verwacht van haar leden:

1. Om persoonlijk een voorbeeld te zijn van de hoogste moraal en religieus streven.
2. Zich te verzetten tegen het materialisme van de wetenschap en tegen elke vorm van dogmatische theologie, vooral de christelijke, die de leiders van het Genootschap als bijzonder schadelijk beschouwen.
3. Om onder de westerse volkeren de lang verzwegen feiten bekend te maken over oosterse religieuze filosofieën, hun ethiek, chronologie, esoterie en symbolen.
4. Het zoveel mogelijk tegengaan van de pogingen van de missionarissen om de zogenaamde 'heidenen' te misleiden over de werkelijke oorsprong en dogma's van het Christendom en de praktische gevolgen daarvan voor het openbare en het particuliere karakter in de zogenaamde beschaafde landen.
5. Het verspreiden van de kennis van de sublieme leer van dat zuivere, archaïsche, esoterische stelsel, dat weerspiegeld wordt in de oude Veda's en in de filosofie van Gautama de Buddha, Zoroaster en Confucius.
6. Ten slotte en vooral om te helpen bij het vormen van een broederschap der mensheid waarin alle goede en zuivere mensen van elk ras elkaar zullen erkennen als de gelijke gevolgen op deze planeet van een Ongeschapen, Universele, Oneindige en Eeuwige Oorzaak.

misverstand over bestaan en maakten de leden vervolgens duidelijk dat als ze niet dit fundamentele principe konden onderschrijven, dit het eind van de organisatie zou betekenen.

In de jaren die erop volgen verschijnen er enkele andere versies van de doeleinden, totdat er in 1890 een laatste versie onder Blavatsky's leiding uitkomt, waarin een duidelijke evolutie van het begrip broederschap is te zien:

Het vormen van een kern van Universele Broederschap van de mensheid, zonder onderscheid van ras, geloof, geslacht, kaste of kleur.

Het begrip heeft nu niet alleen aan abstractie en universaliteit gewonnen, maar bovendien starten de doeleinden er nu ook mee.

Opvallend is de verandering die in 1898 onder leiding van Katherine Tingley plaatsvindt, waarbij het begrip

Universele Broederschap zelfs in de titel van de organisatie wordt ingebed. Na roerige tijden in de organisatie sinds het heengaan van Blavatsky, onder leiding van W.Q. Judge die in 1896 overleed, wordt op de Amerikaanse conventie in Chicago in 1898 de Universal Brotherhood and Theosophical Society opgericht. Een organisatie, opgericht 'ten behoeve van alle mensen *en alle schepselen* van de aarde'. Dit laatste wijst erop, dat het begrip broederschap al breder wordt getrokken dan alleen de mensheid. Dit is ook het moment dat er in de doeleinden wordt gesproken over Universele Broederschap als *feit in de natuur*. Het wordt zelfs als voornaamste doel van de organisatie gesteld om dit feit te onderwijzen, aan te tonen, en het tot een levende kracht te maken in het leven van de mensheid.

Van een kern naar een *actieve* broederschap

Dit is dan ook precies wat er onder de leiding van Katherine

Doeleinden uit 1898

- Een organisatie opgericht ten behoeve van de mensen van de aarde en alle schepselen.
- De titel van de organisatie is UNIVERSELE BROEDERSCHAP VAN DE MENSHEID of DE BROEDERSCHAP VAN DE MENSHEID.
- Deze organisatie verklaart dat Broederschap een feit is in de natuur.
- Het voornaamste doel van deze organisatie is om broederschap te onderwijzen, aan te tonen dat het een feit is in de natuur en het tot een levende kracht te maken in het leven van de mensheid.
- Het nevensdoel van deze organisatie is het bestuderen van oude en moderne religie, wetenschap, filosofie en kunst: het onderzoeken van de natuurwetten en de goddelijke kracht in de mens.
- Deze broederschap maakt deel uit van een grote en universele beweging die in alle tijden actief is geweest.

Tingley, de opvolger van W.Q. Judge gebeurt. Met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in het vooruitzicht, weet zij met haar vredesactiviteiten in Amerika en Europa een enorme impuls te geven aan de Universele Broederschapsgedachte die zo centraal staat in de organisatie. Van het vormen van een kern ervan, waarover in de doeleinden in 1890 werd gesproken, is nu geen sprake meer. De kern was gevormd. Nu was het zaak om met die kern onder de gehele mensheid een *actieve* Broederschap te vormen. Interessant om ook nog even de aandacht op te vestigen is de laatste opmerking die onder Katherine Tingley aan de doelstellingen is toegevoegd:

Deze Broederschap maakt deel uit van een grote en universele beweging die in alle tijden actief is geweest.

Hierin wordt een directe link gelegd tussen de uiterlijke organisatie en de innerlijke kracht erachter: de Loge van Wijsheid en Mededogen, de Universele beweging die teruggaat tot in de nacht der tijden en van waaruit alle spirituele impulsen op de aarde afkomstig zijn. Dit trekt het begrip Broederschap nog weer breder en betreft naast alle 'schepselen op aarde' ook die wezens – Buddha's en Bodhisattva's – die ons in onze menselijke ontwikkelingsfase voorbij zijn.

De universaliteit van Broederschap

Universele Broederschap is dan ook Universeel in de breedste betekenis. Alles en iedereen behoort ertoe, zonder uitzondering. Toch bereikt ons de laatste jaren af en toe de vraag waarom we alleen over broederschap praten en niet ook over zusterschap? In een eerder artikel in *Lucifer*, hebben we uitgebreid antwoord gegeven op deze vraag,⁽²⁾ maar we kunnen er hier het volgende over zeggen. Ten eerste dat het maken van onderscheid tussen broeders en zusters van een eenheid, van één, twee maakt. En dat is precies het tegenovergestelde van de eenheidsgedachte die we met broederschap bedoelen. Het woord broederschap beperkt zich dan ook niet tot het mannelijke geslacht, het overstijgt dat deel van de mens waar we geslacht aan toekennen. Het heeft betrekking op de werkelijke, innerlijke mens die geslachtsloos is. De incarnerende mens die van leven tot leven een nieuw lichaam opbouwt dat afwisselend mannelijk, vrouwelijk, of soms ergens ertussenin is.

In plaats van nadruk te leggen op de uiterlijke verscheidenheid, legt de Theosofia de nadruk op de innerlijke eenheid. Maar hoe zit dat dan precies? Hoe

kunnen we tegelijkertijd één en toch verschillend van elkaar zijn? Daar gaan we nu verder op in.

Fundamentele eenheid

Fundamentele eenheid is de essentie van het leven. Op dit uitgangspunt van de Theosofia kan niet genoeg nadruk worden gelegd. Het vormt de essentie van de vele impulsen van de Theosofia zoals we die terugzien bij de verschillende tradities van bijvoorbeeld Plato, Pythagoras, de Islam, Lao-tse, het Taoïsme, en de vele godsdiensten. Het is altijd die fundamentele eenheid die daar een rol in speelt. Jammer genoeg is het ook deze eenheidsgedachte die het eerste sneuvelt als men die filosofieën probeert te verwoorden en samen te vatten tot bepaalde leefregels. Als we kijken waar in de Theosofie deze eenheidsgedachte op de meest diepgaande wijze wordt omschreven, dan komen we bij de eerste grondstelling van *De Geheime Leer*.

Een Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzenloos en Onveranderlijk BEGINSEL, waarover elke bespiegeling onmogelijk is, omdat het het menselijk begripsvermogen te boven gaat en door elke menselijke uitdrukking of vergelijking slechts kan worden verminkt. Het ligt buiten het gebied en bereik van het denken — in de woorden van de *Mandukya Upanishad*, 'ondenkbaar en onbeschrijflijk'. (...) Eén absolute Werkelijkheid die voorafgaat aan alle gemanifesteerd beperkt zijn.

Dit is de meest universele en abstracte omschrijving die voor alles en iedereen opgaat. Ze is zo verrijkend dat wij als menselijke wezens er niet over kunnen nadenken zonder ze tekort te doen, zoals ook in de grondstelling beschreven staat.

Desalniettemin is het zeer interessant om over na te denken, want alles komt eruit voort en alles gaat erin terug, hetgeen verder wordt geaccentueerd in de andere twee grondstellingen.

Maar in die eerste wordt dus gesproken over een Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzenloos en Onveranderlijk BEGINSEL. Maar wat is een beginsel precies? Het is een essentie zou je kunnen zeggen, een smaakmaker, een fundamenteel iets dat ten grondslag ligt aan al die dingen die we maar kunnen bekijken om ons heen.

Het is alomtegenwoordig, onveranderlijk dus, wat er ook gebeurt. Dat beginsel blijft bestaan en kan niet veranderen. Het is onbegrensd, eeuwig, grenzenloos.

Het heeft altijd een rol gespeeld en zal altijd een rol spelen.

Als je daar als mens over nadenkt, dan kom je gedachten tekort. Het is zo diepgaand dat je er de tijd voor moet nemen om over na te denken. Iets wat je op de achtergrond van je denken mee moet nemen wanneer je bijvoorbeeld naar het strand gaat en dit rustig, onder je parasol, gewoon eens overdenkt en nagaat welke consequenties hier nu allemaal uit voortkomen.

Deze eerste grondstelling is zo fundamenteel, dat alle theosofische leringen en principes zoals door Blavatsky en haar Meesters gegeven – en in de lijn van opvolgers verder zijn uitgewerkt – allemaal op dit principe zijn gebaseerd.

In het kort wordt het ook wel eens als Oneindigheid of Grenzenloosheid beschreven.

De tweede grondstelling, verkort weergegeven, gaat over cyclische beweging, het periodiek verschijnen en verdwijnen van Heelallen in die grenzenloze oneindigheid. Oftewel, elke manifestatie is aan cycliciteit onderhevig, wij als mensen, de aarde, zonnestelsels, enzovoort. Hier gaan we straks dieper op in.

In de derde grondstelling wordt gesproken over de fundamentele gelijkheid van elk wezen met de Top van de hiërarchie waar het deel van uitmaakt. En die Top is weer gelijk aan een nog hogere top etcetera tot aan het Grenzenloze Zelf. Dus elk wezen is gelijk aan het Grenzenloze.

Ieder wezen *is* dus in essentie die grenzenloosheid en heeft daarom principieel dezelfde mogelijkheden, die het cyclisch en volgens karmische wetten steeds meer tot uitdrukking brengt. Je ziet dat deze derde grondstelling onlosmakelijk gekoppeld is aan de eerste en de tweede. Ze vormen een geheel waar we altijd mee te maken hebben.

Leer van de monaden

Als je deze drie grondstellingen in hun relatie tot elkaar bestudeert, dan ontstaat er logischerwijs een beeld van leven dat in essentie oneindig is en zich cyclisch manifesteert. Van iets, een essentie in ieder wezen dat oneindig in potentie is en principieel gelijkwaardig. Een gevolgtrekking die ook wel de leer van de monaden wordt genoemd.

Monade betekent zoiets als een ‘ondeelbaar, onzichtbaar, spiritueel centrum van leven of bewustzijn-substantie’. Oftewel: een SPIRITUELE EGO met hoofdletters geschreven. En dit begrip ‘monade’ vind je in verschillende fasen in onze westerse, maar ook oosterse geschiedenis terug, zij het onder iets andere benamingen. Het gaat steeds om dezelfde intuïtieve gedachte, die in die eerste grondstelling geformuleerd staat, dat alles eenheid is en met elkaar

verbonden.

Een monade is een geestelijke entiteit die voor ons mensen ondeelbaar is; het is een goddelijk-geestelijk levensatoom, maar ondeelbaar omdat het wezenlijke kenmerk ervan, zoals wij mensen het opvatten, homogeniteit is; terwijl dat van het fysieke atoom, waarboven ons bewustzijn uitsteekt, een deelbaar samengesteld heterogeen deeltje is.

Alles *is* die eenheid, waardoor je niet kan spreken over ik, hij, wij of zij. We gebruiken in dit verband graag het voorbeeld van een grenzenloze oceaan als een synoniem van die eerste grondstelling, dat eerste Grenzenloze Beginsel. In die oceaan ontstaan golven, golven die zich alleen maar kunnen manifesteren door deel te zijn van die oceaan. In feite zijn die golven niets anders dan lokale bewegingen, plaatselijke en tijdelijke samentrekkingen of actie, maar in hun essentie zijn ze die oceaan. In dit licht kan je het begrip ‘monade’ dus zien als een ondeelbaar centrum van leven-bewustzijn-substantie, een spirituele ego, in essentie grenzenloos en met dezelfde oneindige vermogens. U, ik, dieren, mineralen, cellen, goddelijke wezens, zonnestelsels, melkwegstelsels, universa ... alles heeft in potentie diezelfde mogelijkheden.

Maar de mate waarin monaden deze oneindige mogelijkheden tot uitdrukking brengen verschilt. Iedere monade is in zijn eigen unieke ontwikkelingsfase, en dat maakt dat we een monade, een wezen als zodanig kunnen herkennen.

Vandaar dat we de bijvoeglijke bepaling, goddelijke, menselijke, dierlijke, of astrale en vul maar aan, toevoegen. Het is een wijze van aangeven, tot welk niveau een monade is gekomen, in het uitdrukking geven aan zijn oneindige vermogens.

Samenwerking

Maar een monade op zich kan zich niet manifesteren. Elk wezen is namelijk een hiërarchische samenwerking van een oneindige groep van monaden. Niemand van ons zou in deze uiterlijke wereld kunnen bestaan zonder medewerking van – laten we voor het gemak zeggen – miljarden andere bewustzijnen. Dat maakt dat ieder wezen samengesteld is, dat ieder wezen uit een hiërarchische samenwerking bestaat.

En denk daarbij niet alleen aan ons fysieke bestaan, maar ook aan ons meer innerlijk, mentaal en spiritueel bestaan, dat is een heel dynamisch gebeuren. Denk eenvoudigweg aan hoe ons denken de dag door verloopt: welke gedachten we hebben. Het denken van gedachten is ook

een vorm van samenwerking tussen een mens en gedachtewezens en die samenwerking fluctueert voortdurend.

We zijn gedurende de dag geen moment hetzelfde, het is eigenlijk een continue golfbeweging die we doormaken. Hoe vindt die samenwerking plaats? Dat gebeurt door aantrekking, door een proces dat we in de Theosofie *emanatie* noemen, wat zoveel betekent als 'uit zich voort doen vloeien'. Maar houd hierbij in gedachte dat in die oneindigheid alles er al is, en bij dit 'uitvloeien' niets gecreëerd wordt. Het is niets anders dan een abstracte samentrekking. Technisch gezien is het idee 'voortvloeien' of 'uit je voort laten komen' dan ook helemaal niet zo juist en kan je beter spreken over het uitvloeien van een *sfeer*, een aantrekkingskracht, waardoor er een samenwerking plaatsvindt met die andere miljarden bewustzijnen die je nodig hebt om te zijn wie je bent op dit moment. Dus als je je afvraagt: hoe ben ik aan al die cellen, atomen, emoties en gedachten gekomen? Dan is het antwoord dat het een kwestie van aantrekkingskracht is, doordat je een sfeer uit doet vloeien waarin al die verschillende elementen worden aangetrokken.

Is dat een statisch gebeuren? Zeker niet! Het is een zeer dynamisch proces, dat per minuut, per uur, per dag en per jaar fluctueert.

Geest en stof: alles leeft

Een belangrijk feit dat we hierbij in gedachten dienen te

houden is dat er op alle gebieden een evenwicht is tussen stof en geest. Alles leeft, alles is in essentie bewustzijn, maar de ontwikkelingsfase waarin dat bewustzijn verkeert, bepaalt of we iets 'geest' of 'stof' noemen. Monaden die ver ontwikkeld zijn en ons in ontwikkeling vooruit zijn, noemen we 'geest' en die monaden die in hun uitdrukking minder ver ontwikkeld zijn dan wij, die ervaren wij als stof, als materie.

Op elk niveau van bewustzijn heb je dus wezens die *op dat gebied* de geestelijke of innerlijke kant, en wezens die de uiterlijke, of stoffelijke kant vertegenwoordigen.

Dit is een essentiële gedachte. Vanuit dit licht gezien is het woord 'stof' of 'materie' heel ongelukkig, omdat dit begrip in onze huidige wetenschap zo verabsoluteerd is, dat het wordt gezien als dood, als levenloos.

Maar als je het eenvoudige uitgangspunt van Plato in gedachten neemt, waarbij hij het kenmerk van leven definieert als het kunnen ageren en reageren, oftewel 'het in actie kunnen komen en op elkaar kunnen reageren' dan kan je in een oogopslag zien dat alles leeft. Welke stof je dan ook beschouwt, welk atoom dat je ook pakt, er is altijd beweging, er is altijd uitwisseling van elektronen en er is altijd sprake van samenwerking. Moleculen die ontstaan door het samentrekken van een paar atomen die later weer vrijkomen en op hun beurt weer andere verbindingen aangaan — het is een groots dynamisch gebeuren.

En dat doet ons komen bij de toch wel fameuze uitspraak

Geest en stof zijn relatieve begrippen. Alles leeft. Wie verder is dan wij, ervaren we als 'geest'. Wezens die minder ver ontwikkeld zijn dan wij, ervaren wij als 'stof'. Maar elke substantie bestaat uit talloze wezens, die ageren en reageren.

van Pythagoras ‘dat beweging de enige werkelijkheid is’. Pythagoras zei: ‘alles is trilling: de dynamische samenwerking van leren van elkaar en groeien met elkaar — de feitelijke essentie van leven’.

Universele Broederschap: een feit

Als we vanuit dit perspectief dan weer naar het begrip Universele Broederschap kijken, dan zien we dat deze gedachten de fundamentele onderbouwing verschaffen om te laten zien dat die Universele Broederschap een feit in de natuur is. Dat alles en iedereen er deel van uitmaakt en het in feite niet anders kan.

Universele Broederschap heeft dus een diep filosofische achtergrond, een diep religieuze betekenis, die we in de oorspronkelijke betekenis van het Latijnse woord ‘religare’ terugzien, dat letterlijk ‘terug verbinden’ en daarvan afgeleid ‘eenwording’ betekent, het weer samentrekken, samenwerken. Want alles is met alles verbonden.

Als je zo naar Universele Broederschap kijkt, en de praktische consequenties overdenkt, dan kom je al gauw bij de vraag terecht: ‘hoe ver reikt mijn invloed?’ Feitelijk reikt je invloed tot in de oneindigheid. Niet altijd even krachtig en even sterk natuurlijk, afhankelijk van de afstand waarop andere bewustzijnen zich van ons bevinden, maar er is in essentie dus altijd verbondenheid. Wat wij ook doen, wij beïnvloeden het hele Universum, we geven er met elkaar een smaak aan.

Vonken der Eeuwigheid

Als we kijken waar we die zo essentiële monade-gedachte in de Theosofie kunnen vinden, dan komen we haar tegen in de tweede grondstelling van *De Geheime Leer* waarin gesproken wordt over cycliciteit — het verschijnen en verdwijnen. Blavatsky spreekt dan over:

De Eeuwigheid van het Heelal in toto als een grenzenloos gebied; periodiek ‘het veld van talloze onophoudelijk zich manifesterende en verdwijnende Heelallen’, die ‘de zich manifesterende sterren’ en de ‘vonken der Eeuwigheid’ worden genoemd.

Vervolgens verwijst ze bij ‘vonken der Eeuwigheid’ naar een voetnoot waarin ze toelicht dat dit een andere manier van uitdrukken van het begrip ‘monade’ is.

Een begrip dat we in de zeventiende eeuw terugvinden bij Leibniz bijvoorbeeld, maar ook eerder al bij Pythagoras en Plato. Het woord ‘monade’ komt van het Oudgriekse woord ‘μόνᾱς’ (eenheid) afgeleid van ‘μόνος’, dat ‘één’,

‘alleen’, ‘uniek’ betekent. Je vindt deze essentiële gedachte heel veel terug.

We zijn dus allemaal een ‘vonk van eeuwigheid’. Maar wat wil die beeldspraak van een vonk nu zeggen? Wat betekent het als een vonk van het vuur afspringt? Als we deze analogie doortrekken, gebeurt er dan iets, waardoor er een monade ontstaat die loskomt van die Oneindigheid?

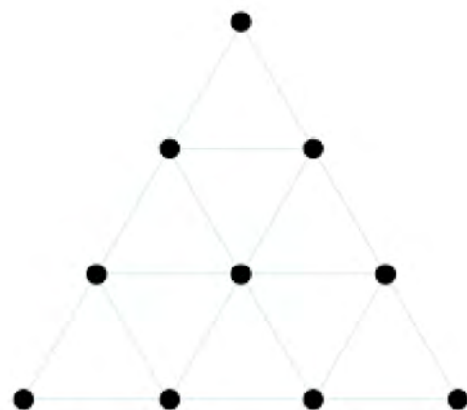
Zeker niet, het is alleen maar een manier van uitdrukken om te laten zien dat die monade in zijn essentie die Oneindigheid is.

Onderlinge afhankelijkheid, universele patronen en groei van bewustzijn

We hebben de derde grondstelling ook al even genoemd, maar tonen die in haar geheel, omdat ze zo belangrijk is. Deze laat de onderlinge afhankelijkheid van al het leven zien, van al die monaden en de universele patronen waaraan ze onderhevig zijn zoals groei van bewustzijn. Er wordt in deze derde grondstelling gesproken over:

De fundamentele gelijkheid van alle Zielen met de Universele Over-Ziel, die zelf weer een aspect van de Onbekende Wortel is; en de verplichte pelgrimstocht voor elke Ziel – een vonk van eerstgenoemde – door de Kringloop van Incarnatie (of ‘Noodzakelijkheid’) in overeenstemming met Cyclische en Karmische wet, gedurende het gehele tijdperk.

Een belangrijke gedachte die hier in zit, is de hiërarchische structuur, de hiërarchische samenwerking van leven. Wij zijn als individuele zielen deel van een Over-Ziel, van een relatieve top zoals we die in de tetractys van Pythagoras zien. En alles wat die top aan mogelijkheden heeft, hebben wij als mogelijkheden, latent weliswaar, maar principieel

De Tetractys van Pythagoras symboliseert de eenheid en hiërarchische samenwerking in de Kosmos.

aanwezig. Maar de mogelijkheden van de top worden weer ingegeven door een nog hogere top, en dit zo verder tot in het Oneindige. Overall in de natuur zie je een reflecteren van karakteristieken, van vermogens op een bepaald niveau, maar ook van die essentiële onderlinge verbondenheid.

De Theosofia is beproefd

Nou kun je dit als fantastisch mooie gedachten en theorieën zien – en dat zijn het ook – maar we willen hier nadrukkelijk meegeven dat ze door alle eeuwen heen beproefd zijn. En het is de opdracht aan ieder van ons om dit te blijven doen. Om het niet als aardig intellectueel tijdverdrijf te zien, maar werkelijk te toetsen of deze gedachten kloppen. Kan je ze herkennen in het dagelijks leven?

In *De Geheime Leer*, zegt mevrouw Blavatsky er het volgende over:

Het is een ononderbroken verslag van het werk van duizenden generaties, van zieners, die allemaal hun eigen ervaringen gebruikten bij het toetsen en controleren van de overleveringen betreffende de leringen van hogere en verheven wezens, die over de opgroeiende mensheid waken.⁽³⁾

Oftewel, de Theosofie is iets dat al duizenden zo niet miljoenen jaren beproefd is, getest is en nog steeds blijkt te kloppen. Is het daarmee voor ons een voldongen feit en een dogma geworden? Nee, zeker niet. Als wij onze individuele wijsheid willen laten groeien zullen wij daar zelf heel dynamisch aan moeten werken.

In ons afgelopen symposium over *onafhankelijk waarheidsonderzoek* zijn we ingegaan op hoe we dit kunnen doen. Het toetsen van deze drie grondstellingen als basisgedachte was er een van. Door je eenvoudigweg af te vragen, om bij de eerste te beginnen, als er inderdaad sprake van universele eenheid is, welke bewijzen je daarvoor dan binnen je bewustzijnsgrenzen kan vinden?

Dan moet je in staat zijn te kunnen ervaren dat alles met elkaar samenwerkt. Houd hierbij wel in gedachten dat samenwerking niet altijd een positieve samenwerking hoeft te betekenen. Helaas zijn er ook voorbeelden van negatieve samenwerking, in het geval een zelfzuchtig doel nagestreefd wordt ten koste van anderen.

Maar ook in dat geval is er sprake van interactie en hebben we elkaar in feite dus altijd nodig om inzicht en ervaring op te bouwen; er is geen groei zonder samenwerking.

Dynamische harmonie

Universele Broederschap is dus niet zomaar een idee of vaag ideaal. Het is een feit in de Natuur dat gestoeld is op de drie uitgangspunten van de Theosofia. We hebben allemaal dezelfde vermogens en zijn daarom principieel gelijk aan elkaar. Betekent dit dat we uiteindelijk allemaal hetzelfde zullen zijn en groeien naar een soort eenheids-worst? Integendeel. Er zullen altijd individuele verschillen zijn. Alles is aan verandering onderhevig en juist door deze verandering en verschillen zijn we in staat te groeien, meer van onze innerlijke vermogens actief te maken.

Universele Broederschap zou je daarom ook als een *dynamische harmonie* kunnen beschrijven. Als een dynamische samenwerking waarbij eenieder, gebruikmakend van zijn unieke kwaliteiten, de totaliteit vooruithelpt.

We zijn allemaal verbonden met elkaar en we zouden daar continu, zo goed als we dat met ons beperkte bewustzijn kunnen, uitdrukking aan moeten geven. En hoe groter je bewustzijnsbereik, hoe groter je bijdrage hierin kan zijn. In onze speciale vredeseditie van *Lucifer: Ieder mens een vredestitcher*⁽⁴⁾ laten we zien hoe we die dynamische harmo-nie kunnen bewerkstelligen en wat we individueel en als samenleving kunnen doen om tot duurzame vrede te komen.

Er is geen probleem op deze wereld dat niet opgelost zou kunnen worden met het begrip Universele Broederschap toegepast in de praktijk.

Of we nou praten over vluchtelingen, over energieverdeling, voedselverdeling, vervuiling van de aarde, enzovoort, enzovoort: allemaal kunnen ze met het fundamentele principe opgelost worden.

Referenties

1. Lezing d.d. 28-09-2022 in de serie 'De spirituele impuls van Helena P. Blavatsky'. Deze is terug te kijken via ons YouTube-kanaal: <https://youtu.be/RcpvLFHWepA>.
2. Barend Voorham, 'Broederschap en zusterschap?' Artikel in: *Lucifer*, jaargang 35, nummer 3, juni 2013, p. 90-93.
3. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer. Deel I*, p. 272-273 originele Engelse paginering. We hebben de vertaling iets aangepast.
4. *Ieder mens een vredestitcher*, speciale editie van *Lucifer*, jaargang 44, nummer 2/3, juni 2022.

De illusie van eenzaamheid: alleen of al één?

In het vorige artikel is uitgebreid stilgestaan bij Universele Broederschap. Er ligt een essentiële eenheid ten grondslag aan alles wat bestaat. Mensen horen bij elkaar, omdat ze dezelfde oorsprong hebben. Hoe kan het dan dat veel mensen zich toch eenzaam voelen?

Kerngedachten

» Omdat alles met elkaar verbonden is, bestaat alleen-zijn niet.

» Eenzaamheid ontstaat door een illusoire visie op het leven.

» De uiterlijke wereld is een illusie: een projectie van bewustzijn dat erachter werkt.

» Stel jezelf vragen en beantwoord die vanuit je persoonlijk 'ik' en vanuit de ware Mens.

» Naarmate je dieper in jezelf graaft, ervaar je steeds meer hoe alles onlosmakelijk met elkaar verbonden is.

Eenzaamheid komt voort uit een beperkte visie op het leven. En uiteraard beweren we dit met alle respect ten opzichte van mensen die zich eenzaam voelen. We bedoelen het dan ook zeker niet in de beschuldigende sfeer. Niettemin houden we illusies voor werkelijkheid en menen daarom dat we losstaan van anderen, wat natuurlijk tot gevoelens van eenzaamheid leidt.

Het gevoel van eenzaamheid is mede een gevolg van onze ontwikkeling als mens en zoals elke vorm van leed kan het ons ook kracht geven, mits we de illusie leren te doorzien, waardoor we in visie kunnen groeien.

Illusie

Laten we eerst wat dieper ingaan op wat wij onder illusie verstaan.

Illusie, zoals wij dat zien, betekent niet dat iets niet bestaat, maar dat het zich anders aan ons voordoet dan wat het werkelijk is. Onze zintuiglijke waarneming is zeer onvolmaakt en we interpreteren wat we zien vaak verkeerd.

Je zou de zintuiglijk waar-neembare

wereld kunnen vergelijken met een schaduw, een vergelijking die de grote filosoof Plato maakte. Een schaduw bestaat. We kunnen hem waarnemen. Maar een schaduw bestaat alleen omdat er een lichtbron is, en een voorwerp dat die schaduw projecteert. Zodra het voorwerp wordt weggehaald, houdt de schaduw op te bestaan. Illusies hebben een begin en bijgevolg ook een einde.

De uiterlijke wereld bestaat alleen dankzij de levende kracht die erachter of erin werkt. Neem een mens als voorbeeld. Achter zijn uiterlijk lichaam staat het menselijke bewustzijn, dat tijdelijk gebruikmaakt van het voertuig, dat het lichaam is. Dat lichaam heeft een begin en een einde. Het is in geen enkel opzicht duurzaam. Het bestaat wel, maar slechts voor een tijd. In die zin is het een illusie.

Hetzelfde nu geldt voor al onze vluchtige persoonlijke gevoelens en gedachten, voor al onze persoonlijke begeerten: dingen die we willen hebben, waar we naar streven. Ook dat zijn illusies. Ze hebben een begin,

maar verliezen na lange of korte tijd hun waarde en sterven af.

De illusoire persoonlijkheid

Dat hele pakket van persoonlijke gevoelens, vitaliteit, gedachten en begeerten noemen we onze persoonlijkheid. Die persoonlijkheid is, net als het lichaam, een illusie, een projectie van wat anders, van iets wat veel werkelijker is. De tragiek nu is dat veel mensen zichzelf alleen als persoonlijkheid kennen. Ze denken dat ze Jan of Marie zijn, ambtenaar of timmerman, Nederlander of Amerikaan. Ze vergeten dat ons persoonlijk bewustzijn het masker is waarachter de werkelijke Mens schuilgaat. Levende in de persoonlijkheid kennen veel mensen in meerdere of mindere mate aan deze illusoire wereld werkelijkheid toe. Omdat ze dat doen, verlangen ze ernaar en zijn ze eraan gehecht. Ze menen dat in de uiterlijke wereld hun geluk ligt. Aldus worden ze door de illusie in de maling genomen. Of liever gezegd: ze nemen zichzelf in de maling. Ze zijn verdwaald, ze zijn de weg kwijt in deze illusoire wereld.

Je zou dit het grote dilemma kunnen noemen voor jong en oud. We vertrouwen blind op onze zintuigen en geven aan die zintuiglijke waarneming de status van 'echtheid'. We vergeten dat we zelf die werkelijkheid maken. We maken die werkelijkheid met ons denken. Onze gedachten vormen een beeld van wat we waarnemen. En denkend vanuit de persoonlijkheid kennen we werkelijkheid toe aan wat voorbijgaat en wat dus een illusie is. We zijn als

een reiziger in de woestijn die een fata morgana ziet. Hij denkt echt dat hij een waterbron ziet, maar het is een illusie die zijn denken voortgebracht heeft.

De illusie van eenzaamheid?

Omdat we de illusoire wereld voor werkelijk houden, zien we alle verschijnselen als los van elkaar staande dingen, wezens die niets met andere wezens te maken hebben. Het is alsof we naar een boom kijken en menen dat elk blad van die boom, elke tak van die boom, niets met de rest van de boom te maken heeft. De werkelijkheid is natuurlijk anders. Elk blad, elk twijgje, elke bloesem van een boom is verbonden met de rest van de boom, komt voort uit de wortels. Er is een gemeenschappelijke oergrond.

Alleen-zijn bestaat in die zin niet. Je bent altijd omgeven door en verbonden met leven, door en met levende wezens. Je leeft altijd in een levende kosmos, een levende sfeer. Je wordt geboren en groeit op met de hulp van een man en een vrouw: je ouders. Maar je familie kan alleen leven dankzij mensen die zorgen voor voedsel, vervoer, onderdak, hygiëne, enzovoort. Ook zij hebben er mede voor gezorgd dat je geboren werd. Dankzij al die mensen kun je leven en groeien.

Evenmin zou je kunnen leven als er geen samenwerking was met talloze minder ver ontwikkelde wezens. Je zou dan geen lichaam hebben, want de organen in je lichaam, de cellen, en de atomen die de cellen opbouwen, zijn alle levende wezens. Ook als je denkt, werk je samen met

Elk mens is verbonden – of hij het beseft of niet – met de gehele mensheid, het gehele leven. Het ervaren van eenzaamheid is alsof je als blad van een boom zegt dat je geen contact hebt met andere bladen.

wezens, want elke gedachte is een levend, zij het zeer primitief, wezen. Je woonplaats is eveneens levend, want ook de planeet Aarde leeft en is een onderdeel van het levende Zonnestelsel, dat weer een onderdeel is van het levende Universum. Zelfs de wetten der natuur zijn het gevolg van de gewoonten van levende, kosmische wezens. Kortom, er is overal leven, er is overal samenwerking. Zonder samen te werken met andere levende wezens kun je niet bestaan.

Elk mens is dus verbonden – of hij het nu beseft of niet – met talloze andere mensen, ja, met de gehele mensheid, of met het gehele leven. We zwemmen in een zee van leven. Het ervaren van eenzaamheid is dus een illusoire visie op de werkelijkheid. Het is alsof je zegt dat de schaduw losstaat van het achterliggende object dat het projecteert. Het is alsof je als blad van een boom zegt, dat je geen contact hebt met andere bladen.

Nu kunnen bomen niet denken, net zomin als dieren. Wij mensen kunnen dat wel. Ons denken kan ons eenzaamheid doen voelen, omdat het nog te veel gefocust is op het uiterlijke en werkelijkheid toekent – ‘toedenkt’ – aan iets wat in essentie iets anders is.

Stadium van bewustzijn

In zeker opzicht kun je het gevoel van eenzaamheid opvatten als een fase in het grootse groeiproces van een mens. Ik doel dan niet zozeer op het groeiproces binnen één leven, maar in de ontwikkelingsgang waarin we van baby-mens tot god-mens zullen uitgroeien. In die miljoenen jaren durende evolutie worden we in staat gesteld al onze menselijke vermogens te wekken. We leren dat achter de uiterlijke wereld de geestelijke wereld schuilgaat en dat die uiterlijke wereld niets anders is dan het uitvloeisel van de krachten die erachter en erdoor werken.

In het begin van onze ontwikkelingsgang als mensheid verkeerden we onzelfbewust in de totaliteit van het leven. In mythen wordt dit als een paradijselijke toestand beschreven. Ook toen het denken pas ontwaakt was, ervoeren we instinctief de banden met onze medemensen en het overige leven. Later toen de begeertekracht en het intellect steeds dominanter werden, verloren we het instinctieve bewustzijn van opgenomen te zijn in het totaal van het leven. Het gevoel los te staan van anderen werd allengs steeds sterker.

Toch hebben we nooit volledig het besef verloren dat we een onderdeel zijn van die Eenheid. Daarom is er in elk mens een heimwee naar die paradijselijke toestand waarin

we onbewust opgenomen waren in de eenheid van het leven. We willen er weer naar terug en diep in ons is iets wat weet dat dit alleen gezamenlijk kan. Maar we voelen ons onmachtig dat ‘iets’ te begrijpen en weten daarom niet goed wat te doen.

Opgroeien van de individuele mens

In het opgroeiproces van de individuele mens kunnen we deze groeifasen herkennen. Kleuters en jonge kinderen, levend in hun paradijsje, zullen in de meeste gevallen geen eenzaamheid ervaren. Pas later, en vooral rond het veertiende jaar, bij de aanvang van de pubertijd, spelen dergelijke gevoelens op. Het intellect en de meer spirituele aspecten in het bewustzijn gaan zich allengs manifesteren, waardoor een opgroeiend mens zich bewust kan gaan worden dat de wereld niet is zoals ze zou moeten zijn. Omdat jongeren vaak nog niet weten wie of wat ze zijn, welk doel ze in het leven hebben, ontstaan onrust en gevoelens van buitengesloten zijn. Je voelt je anders en onbegrepen. Je zoekt je identiteit vaak buiten jezelf, door je te identificeren met een bepaalde groep. Dat neemt de onzekerheid echter niet weg. Als ook de omgeving geen antwoorden biedt op de vragen die je je onbewust stelt, dan kan het gevoel van isolement nog groter worden, vooral als je geen vrienden hebt met wie je je ideeën kunt delen.

Zo wordt de basis gelegd voor een bepaalde disharmonie en isolement, die als er geen tegenwicht aan geboden wordt, het hele leven kunnen beïnvloeden.

Twee ‘ikken’

Als het besef van eenheid altijd in ons bewustzijn aanwezig zou zijn, dan leefden we in een ideale staat en bestond eenzaamheid niet. Hoe kunnen we die bewustzijns-toestand in onszelf ontwikkelen?

Het antwoord op die vraag is: Zelf-kennis. Denk over jezelf na, doe dat eerlijk. Stel jezelf enkele vragen en geef oprecht antwoorden.

De eerste en belangrijkste vraag is: ‘wie ben ik?’

Op het eerste gezicht lijkt het niet moeilijk zo’n vraag te beantwoorden. We zijn voortdurend bezig met onze identiteit. Op de sociale media vertellen we wie we zijn, wat we doen, wat onze hobby’s zijn en waar we geweest zijn op vakantie. Ook op Tinder, als we op zoek zijn naar een partner, putten we ons uit om gegevens van onszelf te noteren, opdat de ander weet wie we zijn. Bij een sollicitatie wordt ook geïnformeerd naar wie je bent. Er worden vragen gesteld zoals: noem eens twee dingen

waarin u goed bent en waarin u niet goed bent. Of: bent u een teamspeler?, enzovoort.

Natuurlijk kun je op deze vragen eerlijk antwoord geven, maar het is geen antwoord op de vraag wie je werkelijk bent?

Om een antwoord op die vraag te krijgen, zul je eerst ten minste twee verschillende 'ikken' in jezelf moeten herkennen. De ene is de 'ik' waarnaar in sollicitaties gevraagd wordt; de 'ik' met hobby's en goede en slechte eigenschappen. Dat is de veranderlijke 'ik', die soms blij, soms verdrietig is, die meent los te staan van anderen en zich heel eenzaam kan voelen. Dat is de persoonlijkheid over wie we hiervoor spraken: de illusoire 'ik'.

De andere 'ik' is meer een 'wij'. Die 'ik' is de werkelijke Mens, die de andere 'ik' als schaduw nodig heeft om ervaringen te kunnen opdoen. Het is het bewustzijn dat ervaart dat anderen erbij horen, dat alles onlosmakelijk verbonden is, ja, in essentie zelfs één is.

Die twee typen bewustzijn moet je in jezelf herkennen en als dat lukt, kun je een paar andere vragen voor jezelf beantwoorden.

Essentiële vragen

Zo kun je je afvragen welke 'ik' belangrijker is.

Ga voor jezelf na welk antwoord elke 'ik' op levensvragen geeft. En ik doel dan op vragen als: welke plannen moet ik maken in mijn leven? Welk werk moet ik doen? Hoe verhoud ik me tot anderen? Wat is mijn ideaal? Hoe wil ik leven?

Probeer het en je zult merken dat de 'schaduw-ik' – de persoonlijkheid – tot heel andere antwoorden komt dan de werkelijke Mens.

Verwacht niet dat onmiddellijk een antwoord komt. We hebben hier niet te maken met een schooltentamen dat goede en foute antwoorden kent. Denk rustig na, broed erop zoals een vogel op een ei. Alle antwoorden zitten al in je. Wat eigenlijk moet gebeuren, is dat je je bewust wordt van je eigen ideeën.

Zeker als je jong bent is het heel fijn, ja, heel erg nuttig, om hierover met leeftijdgenoten te praten. Juist als je je eigen onzekerheden, je vragen en je mogelijke antwoorden deelt, groeit je inzicht en wordt innerlijke kennis sneller in je geboren. Ofwel, je wordt je sneller bewust van wat er in je leeft.

Idealisme stimuleert het denken

Als je in een omgeving leeft waar idealisme een normale zaak is, dan zul je je van jongs af aan, bewust of onbewust,

deze vragen gesteld hebben. De omgeving nodigt daartoe uit. Als je ouders zich niet alleen inspinnen voor de hypotheek van hun huis, de luxe en de vakantie, maar ook bijvoorbeeld nadenken en praten over de problemen van de wereld, over de vluchtelingen, het klimaat, over kunst en zinvol leven, en vooral ook als ze bereid zijn zich voor een betere wereld in te spannen, kortom, als er idealisme heerst in je omgeving, dan zal die invloed die hiervan uitgaat ertoe bijdragen dat je gemakkelijker door deze opgroeifase komt dan wanneer je omgeving alleen oog heeft voor het eigenbelang.

In het eerste geval zul je de banden met anderen ervaren, ja, misschien wel tot een vaag besef van eenheid komen. Je zult dan ook opener zijn ten opzichte van anderen en mensen rond je verzamelen met wie je je diepere ideeën kunt delen. Je zult geen eenzaamheid kennen.

De tragiek is dat jongeren vaak niet gestimuleerd worden om over deze innerlijke vragen na te denken, waardoor de kans gemist wordt om het contact met het innerlijk zelf te versterken en de verbondenheid met anderen werkelijk te ervaren. Dat leidt er mede toe dat zoveel jongeren angstig, depressief en soms ook agressief worden. De jeugdzorg kan de vele gevallen van psychische onevenwichtigheid niet meer aan.

Op zoektocht naar contact

Het zijn niet alleen jongeren die zich eenzaam voelen. Eenzame mensen vind je in alle leeftijdscategorieën. Het zou goed zijn als deze mensen, om de eenzaamheid te bestrijden, zich bovengenoemde vragen stelden. Dat zou ertoe leiden dat ze steeds meer op zoek gaan naar de achter de illusie liggende Werkelijkheid.

Die zoektocht naar die grotere Werkelijkheid vang je alleen aan als je oprecht de wens koestert die Werkelijkheid te leren kennen. Bovendien moet je het vertrouwen hebben dat dit ook gaat lukken. Er moet al ten minste een vaag besef van eenheid zijn.

Het is niet onwaarschijnlijk dat je op die zoektocht een paar keer een zijweg inslaat of passief en moedeloos het zoeken wilt opgeven. Je zit alleen in je kamer en vraagt je af hoe je vrienden op school kunt maken en je weet niet hoe. Of je zit alleen in het bejaardentehuis. Je familie komt eens in de maand verplicht op bezoek en de verzorgende zie je maar enkele keren vluchtig per dag. Je hebt met niemand werkelijk contact.

In je wens de verbondenheid met anderen vorm te geven en daarom op zoek te gaan naar contact, kun je ook weleens teleurgesteld worden, in die zin dat het contact

dat je met anderen probeert te krijgen oppervlakkig is. Je wilt je visies delen over de essentiële levensvraagstukken, terwijl een ander alleen over de series op tv of over voetbal wil praten. Zo leer je wel anderen kennen, maar je blijft je eenzaam en onbegrepen voelen.

Maar als je blijft zoeken, eindigt ook deze fase. Het besef dringt tot je door dat achter elk mens, hoe oppervlakkig hij ook moge lijken, een dieper bewustzijn schuilgaat. De buitenkant van de dingen – ook die van mensen – is niet de werkelijkheid. Je gaat beseffen dat er een onlosmakelijke band is tussen alle wezens. Soms geeft dat een bijna extatisch gevoel. Je loopt met je hoofd in de wolken. Maar wellicht even later doemt een zware moedeloosheid op. Je weet dat er een essentiële eenheid is, maar je hebt het idee dat niemand anders dat weet en je voelt je als zat je op een onbewoond eiland. Ofwel, zelfs als je weet dat alles met elkaar verbonden is, kun je je toch eenzaam voelen.

Er is een gedicht van Dèr Mauw dat zo begint:

'k Ben Brahman. Maar we zitten zonder meid.

Ik ben Brahman wil zeggen: ik ben de Eenheid van het leven zelf. Mijn kleine huiselijke probleempjes echter – ‘we zitten zonder meid’ – zijn daar niet mee opgelost. Zo kun je wel een verheven visie hebben, maar dat betekent niet dat je je nooit meer ongelukkig voelt. Juist op zulke momenten van neerslachtigheid is het raadzaam nog dieper in jezelf te kijken en althans proberen te beseffen dat het gevoel van eenzaamheid illusoir is, omdat je hoe dan ook verbonden bent met al wat leeft. Leer je denken te beheersen, richt je gedachten op de edele dingen van het leven.

Werkelijke *einzelgänger*s gaan alleen door het leven, maar ze voelen zich daar niet ongelukkig bij. Maar juist degenen die wel een besef van verbondenheid hebben, maar die verbondenheid niet kunnen ‘waarmaken’ in het leven, lijden. Als zij echter het besef van eenheid blijven koesteren, zal blijken dat dit lijden tijdelijk en dus illusoir is, want ten slotte ontstijgt je ook deze fase.

De beste methode om dit lijden te overwinnen, is jezelf te vergeten. We kennen dat allen. Als je je eenzaam voelt en je vraagt je af hoe het met anderen is, verdwijnt het gevoel vaak meteen. Je belt iemand op en vraagt hoe het gaat. Je gaat bij de oudere buur langs om te vragen of je wat mee moet nemen uit de winkel. Zelfvergetelheid roeit het gevoel van eenzaamheid met wortel en tak uit.

Naarmate je dieper in je eigen spirituele achtergrond

doordringt, ontdek je in de ander ook zijn diepere laag en zelfs de meest oppervlakkige collega blijkt een onbekende diepere kant te hebben, die hij echter altijd goed voor de buitenwereld verborgen had gehouden. Bovendien zijn mensen als magneten. Als je zelf vanuit je duurzame bewustzijn leeft, dan zul je mensen ontmoeten die dat ook doen.

Grote paradox: als je eenzaamheid wilt bestrijden moet je in jezelf keren.

Er zijn in onze maatschappij talloze goede initiatieven om mensen uit de eenzaamheid te halen: nodig je oude buurvrouw eens uit op de thee, bezoek je vader in het bejaardenhuis wat vaker, nodig een stille jongen uit je klas uit een spel te spelen, enzovoort. Hoe goed bedoeld ook, deze acties zullen geen duurzaam effect hebben als je bij de eenzame medemens ten minste niet iets wekt waardoor hij in zichzelf gaat kijken en zichzelf de bovengenoemde vragen gaat stellen.

Natuurlijk moet iedereen dat zelf doen. Niemand kan voor een ander leren of voor een ander in bewustzijn groeien. Maar dat betekent niet dat we ons van het lijden van een ander niets moeten aantrekken. Juist door anderen te helpen en te inspireren groeien we zelf in bewustzijn. Samenwerking is een feit in de Natuur. Als we elkaar stimuleren en inspireren onze hogere aspecten te ontwikkelen, volgen we de patronen van de Natuur, die aan de Eenheid ontspringen.

Sta daarom open voor de ander. En net zoals je je richt op je eigen hogere aspecten, kun je je ook zoveel mogelijk op de edele aspecten van de ander richten. Iedereen trekt die gedachten en mensen aan die overeenkomen met zijn karakter. Dus blijf trouw aan je Zelf en je zult mensen ontmoeten met eenzelfde karakter of die op dat moment even openstaan voor een eenheidsgedachte.

Naarmate het besef van onlosmakelijke verbondenheid meer in ons ontwaakt, zullen we steeds meer mensen ontmoeten die daar ook van uitgaan. Er is dan sprake van wederzijdse inspiratie. Het totaal is altijd meer dan de som der delen. Aldus wordt er gezamenlijk een tegenwicht geboden aan de jachtige illusoire wereld vol zelfzuchtige begeerte. Dan zal werkelijk intermenselijk contact de algemene gewoonte worden. Dan zijn gevoelens van eenzaamheid een fase uit ons verleden. Dan voelen we ons nooit meer alleen, want we weten ons al één.

Lichtbrengers in de samenleving

Zaz

Lichtbrengers in
de samenleving

Lichtbrengers staan er niet bij stil of de bijdrage die ze leveren aan een betere en rechtvaardigere wereld groot of klein is. Ze aarzelen niet. Ze doen wat ze innerlijk weten wat ze moeten doen. Ze handelen ter wille van de handeling zelf. Hun motto is: *wees zelf de verandering die je in de wereld wilt zien*. Ze verschuilen zich daarom niet achter de smoes dat ze er alleen voor staan en dat de ‘anderen’ toch niet mee werken. Het gaat om daden.

De zangeres Zaz is een lichtend voorbeeld hiervan. Zaz is de artiestennaam van Isabelle Geffroy, een zeer succesvolle zangeres van het Franse chanson en de swingende ‘jazz manouche’, de zogenaamde Gipsy jazz. Aanvankelijk zong ze in de straten van Montmartre in Parijs. In haar eerste grote hit – ‘Je veux’ – zingt ze dat geld, luxe en aanzien mensen niet gelukkig maken en dat eerlijkheid en liefde veel belangrijker zijn. In de teksten van haar liedjes toont Zaz haar betrokkenheid bij wat er in de wereld gebeurt, zoals de vluchtelingenproblematiek, de onzekerheid die mensen over zichzelf hebben en hoe de samenleving verrijkt wordt door alle verschillende ‘kleuren’ van al die verschillende mensen. Maar haar betrokkenheid

bij de wereld reikt verder dan haar liedjes. Zaz ziet zichzelf als een kunstenaar die medeverantwoordelijk is voor wat er in de wereld gebeurt. Ze vertelt dat, vanaf het begin van haar succes, ze naar een manier zocht hoe ze met haar bekendheid als zangeres kon bijdragen aan een betere wereld. Vanaf haar jeugd wilde ze zich nuttig maken voor haar omgeving. Ze kwam in aanraking met Pierre Rabhi. Deze in Tunesië geboren schrijver, landbouwer en milieuactivist wordt beschouwd als een belangrijke figuur in de Franse agro-ecologie. Zaz stelde vast dat hij door te doen wat hij meende te moeten doen, tot goede resultaten kon komen. Dat inspireerde haar. Ze wist dat zij ook iets moest doen. Daarbij liet ze zich inspireren door een oude legende van de Maya's uit Midden-Amerika.

De Kolibrie

Volgens de legende was er op een dag een vreselijke brand in het woud. Alle dieren vluchten in doodsangst het woud uit. Maar plotseling ziet de jaguar een kleine kolibrie in tegenovergestelde richting vliegen. Hij vliegt zo snel als hij kan naar het brandende bos. Even later ziet de jaguar de kleine vogel weer uit het

bos vliegen om na een korte tijd weer terug te gaan. De jaguar is zo verbaasd de kolibrie steeds op en neer te zien vliegen, dat hij hem vraagt waarom hij zich zo vreemd gedraagt.

“Ik ga naar het meer,” zegt de kolibrie, “ik schep water met mijn snavel en gooi het op het vuur om het te doven.” “Je bent krankjorum”, zegt de jaguar. “Denk je nu echt dat zo’n minuscuul vogeltje als jij die enorme brand kan blussen?”

“Nee”, antwoordt de kolibrie, “maar ik doe wat ik kan”. En, zo vervolgt de legende, door niet bij de pakken neer te zitten, inspireert de kolibrie, de jaguar, de apen, het buideldier, de toekan en alle andere dieren hun deel te doen. Niet alleen kan zo de brand geblust worden, maar ontstaat een hechte band tussen alle bosbewoners.

Zazimut

Zaz is als een menselijke kolibrie. Ze zong in een lied over deze kolibrie, vertelt erover tijdens haar shows en sprak een kinderboek in over dit onderwerp. Maar ze doet meer. Ze richtte in 2017 de organisatie Zazimut op. Dit is een organisatie die projecten ontwikkelt en bevordert en die een samenleving nastreeft waarin meer respect is voor het leven in al zijn vormen. Zazimut richt zich vooral op educatie en duurzame ontwikkeling. De organisatie steunt educatieve, culturele, sociale en ecologische projecten in heel de wereld.

Zaz gebruikt haar muziek als verbinding tussen het publiek en lokale projecten. Daarom nam ze het initiatief voor verschillende muziekprojecten. Zo ontstond rond Zaz een tweehonderd mensen tellend koor, ‘Co-Legioa’ genaamd, dat twee concerten per jaar geeft. Muzikale vorming is, zo is Zaz’ overtuiging, een beslissende factor voor sociaal en academisch succes.

Een ander educatief voorbeeld is de samenwerking met een basisschool, die resulteerde in de gezamenlijke ontwikkeling en publicatie van het bordspel Ronchonchon voor kinderen. Ronchonchon leert de basisprincipes van geweldloze en bedachtzame communicatie en is bedoeld om jonge spelers te ondersteunen bij de bewustwording van het gedrag van hun tegenstanders. Het is een spel dat geen verliezers kent.

Verder ondersteunt Zazimut talloze ecologische activiteiten, vaak ook gecombineerd met educatie. Zo brengt Zazimut duurzaamheid, muziek en cultuur samen. Een voorbeeld

daarvan is het Crussol Festival in de Ardèche, Frankrijk, dat sinds 2017 jaarlijks wordt gehouden en waar concerten van gerenommeerde artiesten plaatsvinden en het publiek gratis toegang heeft tot het festival dorp. Ter plaatse kunnen bezoekers in een informele sfeer kennismaken met en ideeën uitwisselen over duurzame oplossingen. Allerlei groeperingen krijgen de gelegenheid om workshops aan te bieden en hun zaak onder de aandacht te brengen. Het doel is ieder individu ervan te overtuigen bij te dragen aan duurzame ontwikkeling.

De activiteiten beperken zich zeker niet tot haar vaderland, Frankrijk. Zelf zegt ze hierover op haar Instagramaccount: ‘Omdat mijn carrière me voortdurend naar het buitenland brengt, kan ik elke avond buitengewone mensen ontmoeten en naar hen luisteren. Het gaat om

geëngageerde burgers, die een heel andere cultuur hebben dan ik. Maar net als ik maken zij zich warm voor hoopvolle projecten en met volledige inzet, soms ook met boosheid, proberen ze de boel in beweging te krijgen. Ik geef hun elke avond tijdens mijn optredens een stukje van het podium om hen een bescheiden platform te bieden opdat zij hun streven en moeilijkheden daarbij kunnen uitleggen.

Een van de doeleinden van Zazimut is ook een beroep doen op de bekendheid van

artiesten om lokale projecten te promoten tijdens internationale tournees.

Ondertussen werkt Zazimut samen met meer dan honderd projecten verspreid over de gehele aarde.

Deutscher Nachhaltigkeitspreis

De activiteiten van Zaz zijn niet onopgemerkt gebleven. Dit jaar (2022) werd ze beloond met de prestigieuze Deutscher Nachhaltigkeitspreis (prijs voor duurzaamheid). Deze prijs, zegt Zaz, draag ik op aan al die mensen die ik onderweg ontmoet heb. *Wij zijn de verandering die we in de wereld willen zien.* De prijs is een stimulans om door te gaan, hoe moeilijk het soms ook is.

De kolibrie is niet meer de enige die in zijn kleine snavel een paar druppels water op het in lichtelaaiende staande bos gooit. Zaz heeft er vertrouwen in dat haar activiteiten vruchten zullen afwerpen. “De mens is tot zoveel schoonheid in staat”, zegt ze in haar dankwoord voor deze ecologische prijs. “Dus wat belet ons om naar het licht te gaan”.

Leerlingen van de *Golden Link College* in de Filippijnen in actie.

Vredeseducatie op scholen; jong geleerd, oud gedaan

Kerngedachten

- » Vredeseducatie is in de Theosofie synoniem met educatie.
- » Deze is gericht op het ontwikkelen van alle aspecten van het kind. Daarbij krijgen de hogere aspecten de leiding over de lagere.
- » Dit vindt plaats in een sfeer van universele broederschap waarin allen hun taak hebben.
- » Leren zelfstandig denken en samenwerken zijn sleutelementen.
- » Als kinderen van jongs af aan vredeseducatie krijgen, dan worden zij weerbaar en dragen ze van nature bij aan vreedzame samenwerking.

In het vredesnummer van *Lucifer – de Lichtbrenger*, is geschreven over duurzame vrede die het gevolg is van een dynamische harmonie in onszelf.⁽¹⁾ Het onderwijs is een belangrijk onderdeel van de opvoeding van kinderen en jongeren, waarin zij leren met elkaar om te gaan. Het is bemoedigend dat er al veel voorbeelden zijn van vredeseducatie in de onderwijspraktijk. Maar de huidige staat van de wereld laat zien dat hier structureel iets ontbreekt. Vredeseducatie wordt nu vaak gezien als facultatief, als iets extra's in het onderwijsprogramma. Vanuit een theosofische visie bouwen we in dit artikel een beeld op van vredes-educatie en belichten we voorbeelden in het onderwijs. Als vredes-educatie ingeweven is in het onderwijs, dan ontwikkelen kinderen zich tot vredestichters.

In het huidige onderwijs zien we verschillende soorten vredeseducatie. Een deel gaat over vrede en oorlog in de context van geschiedenis of actualiteit. Een ander deel gaat over het ontwikkelen van vaardigheden, zoals conflictoplossing en bemiddeling. Bijvoorbeeld lessen in burgerschap moeten leiden tot wederzijds respect en begrip.

In het aanbod rond vredeseducatie ligt de focus vaak op meer instrumentele zaken. Wat veelal onderbelicht is, of zelfs ontbreekt, is een visie op de essentie van educatie zoals de Theosofie die geeft. Namelijk het uitleiden van de edele kwaliteiten van een zich ontwikkelend menselijk wezen, als lid van een universele broederschap. Eerst gaan we verder in op dit uitgangspunt en vervolgens

verdiepen we ons in belangrijke facetten van vredeseducatie: het opbouwen van de juiste *sfeer*, het ontwikkelen van het *zelfstandig denken*, en het leren *samenwerken* en *conflicten oplossen*.

Wat valt er te ontwikkelen?

Er zijn in de onderwijs- en opvoedkunde verschillende ideeën over wat een mens is, wat er in een kind ontwikkeld moet worden en hoe dat zou moeten. Er wordt vaak de nadruk gelegd op het verwerven van kennis en competenties. Daarbij is in veel gevallen de basisgedachte dat er van alles 'in een kind gestopt moet worden', dat een kind als een 'tabula rasa' ter wereld komt.

In de Theosofia gaan we uit van een cyclisch proces van leven en dood

waar bij een nieuwe geboorte alle kwaliteiten van binnenuit, vanuit de kern van bewustzijn, weer worden ontwikkeld. In essentie gaat het bij educatie om hulp bij de karaktervorming.

Het ideaalbeeld van educatie vanuit theosofisch perspectief is het helpen ontwikkelen van het potentieel van de hogere natuur van de mens. Die hogere natuur omvat zijn hogere denkkwaliteiten, zoals rede, intuïtie, mededogen en eenheidsbesef.

In voorgaande levens heeft elk kind al meer of minder spirituele en ethische lessen getrokken. Het wordt geboren met die voorraadkamer van opgedane wijsheid. Door daarop een beroep te doen, krijgt deze verworven wijsheid uit vorige levens de kans in dit leven een levende kracht te worden.

In de Theosophical Society Point Loma worden de beginselen van de Rāja-Yoga gebruikt om educatie op een effectieve wijze vorm te geven. Katherine Tingley geeft hier de volgende uitleg over: *De uitdrukking educatie heeft in de Rāja-Yogaschool te Point Loma een veel ruimere betekenis dan er gewoonlijk aan wordt gegeven. De basis van deze opvoeding is de essentiële goddelijkheid van de mens en de noodzakelijkheid om alles wat niet goddelijk in zijn natuur is te veredelen. Om dit te doen kan niets worden verwaarloosd, en de fysieke natuur moet ten volle in de benodigde zorg en aandacht delen. Ook een volhardende scholing van het intellect kan niet worden overgeslagen; het moet echter ondergeschikt worden gemaakt aan de krachten van het hart. Het intellect moet de dienaar zijn en niet de meester om orde en evenwicht te bereiken. Het voornaamste in de opvoeding is de aandacht van het kind te richten op het feit, dat het onsterfelijk Zelf altijd probeert de hele mens in een toestand van volmaaktheid te brengen.*

Het ware geheim van het Rāja-Yogastelsel is meer het karakter van het kind te ontwikkelen dan het verstand van het kind te overbelasten. Het is eerder het naar buiten brengen van de vermogens van het kind dan eraan toe te voegen. Het belangrijkste is het zich van binnenuit ontplooien.⁽²⁾

Ook vandaag de dag zijn er scholen met een theosofische grondslag. In de Filippijnen is in 2002 een theosofische school gesticht, het *Golden Link College*. De oprichter Vicente Hao Chin junior vat het doel van educatie als volgt samen: *Transformatieve educatie gaat over het ontwaken van de hogere natuur van een persoon, en de afstemming van de persoonlijkheid op die hogere natuur. Dit ontwaken gebeurt niet door conditionering maar door inzicht.*⁽³⁾ Hao Chin heeft een volledig onderwijssysteem

opgezet voor het ontwikkelen van alle facetten van het bewustzijn. Het onderscheidt zich van traditioneel onderwijs door onder meer de aandacht voor zelfdiscipline, zelfkennis en karakterontwikkeling.

Innerlijke vrede ontstaat wanneer onze verschillende bewustzijnsaspecten harmonieus functioneren.⁽⁴⁾ Daarbij geven de hogere aspecten leiding aan de lagere. De hogere aspecten zijn universeel gericht, op het welzijn van het geheel. De lagere zijn gericht op persoonlijke en uiterlijke zaken. Ze hebben hun natuurlijke plaats en functie, maar wanneer deze lagere aspecten domineren leidt dit tot éézijdige gerichtheid op eigenbelang en persoonlijk comfort, met lijden als gevolg.

Een voorbeeld van harmonieuze leiding is iemand die vanuit redelijkheid sturing geeft aan emotie. Of als men vanuit intuïtie de oorzaak van een conflict ziet en dan zijn impulsen van vergeldingsdrang kan temperen en overstijgen. En met eenheidsbesef kan iemand boven de partijen staan en zorgen voor een rechtmatige plaats en rol voor alle betrokkenen.

Het leerproces van het opgroeiend kind bestaat uit het disciplineren van de lagere aspecten door de hogere. Hierdoor ontwikkelt een mens veerkracht en vermogens tot harmonieus samenwerken. We gaan straks verder in op de randvoorwaarden en de wijze waarop dit leerproces goed op gang geholpen wordt.

Grondtoon voor juiste sfeer: broederlijke samenwerking

Een belangrijke randvoorwaarde in de leeromgeving is het opbouwen van de juiste denksfeer. Dat is een sfeer die optimaal bijdraagt aan het harmonieus naar buiten leiden van alle aspecten van het opgroeiend kind, en in het bijzonder de hogere, meer edele kwaliteiten. De grondslag voor zo'n sfeer is het besef dat de mensheid en de individuele mens (!) een integrerend deel zijn van de levende planeet, de natuur, het universum. Een kernlering in de Theosofie is de éénheidsgedachte. Alle wezens zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en werken samen in één groots organisme. Broederlijke samenwerking is daarom de natuurlijke wijze van samenleven. Dit is de grondslag voor een vreedzame samenleving.

De sfeer in en om een school wordt vooral opgebouwd door ideeën. Dus leraren én ouders moeten een levensfilosofie hebben waarin mededogen en samenwerking centraal staan. De leeromgeving is niet beperkt tot de school, maar omvat ook het thuisfront en vormt een brug naar de maatschappij.

In Lomaland (zie kader) werd aan de kinderen die begonnen met leren lezen, de volgende grondgedachte voorgehouden: 'Helpen en delen is wat broederschap betekent.'⁽⁵⁾

De focus op helpen en delen zorgt voor een sfeer waarin iedereen meetelt en zijn unieke bijdrage kan leveren aan het harmonieus groeien van het geheel (in edelere kwaliteiten).

Ook onder de huidige Nederlandse scholen vinden we voorbeelden waarin broederlijke samenwerking gezien wordt als grondslag van het onderwijs. De Wings Agora-school in Roermond maakt bijvoorbeeld actief werk van het opbouwen van een goede sfeer voor samenwerking. Deze school vindt het belangrijk dat kinderen leren hoe ze een actieve bijdrage kunnen leveren aan een beter leven voor anderen. Ze vormen een 'leefhuis' voor leerlingen en medewerkers. Er zijn werkafspraken waarin respect centraal staat. Respect voor elkaar, maar ook respect voor de natuur en de aarde.⁽⁹⁾ In dit voorbeeld is duidelijk dat er een visie is op de inbedding van de school in de

maatschappij en de natuur. Het Agora-onderwijs wordt gegeven op ruim twintig scholen.⁽¹⁰⁾

Rol van leerkrachten en ouders

De leerkrachten hebben als belangrijke taak de juiste sfeer te scheppen. Dit vraagt natuurlijk bepaalde kwaliteiten van hen. Zij zijn bovenal een levend voorbeeld en moeten beschikken over liefde, enthousiasme en educatieve vaardigheden, waarmee ze het innerlijk potentieel van kinderen naar buiten helpen leiden.

Daarnaast is het van belang dat de samenwerking in het opbouwen van de sfeer niet alleen binnen de school plaatsvindt. Ook ouders hebben een belangrijke rol. Het is belangrijk dat zij actief betrokken zijn bij school en samenwerken met de leerkrachten. In de huidige samenleving zien we vaak dat de opvoeding grotendeels wordt 'uitbesteed' aan school. Hierdoor ontstaat een breuk in de sfeer waarin het kind opgroeit. Het leeft in afzonderlijke werelden, die niet vloeiend in elkaar overgaan en krijgt tegenstrijdige voorbeelden en

Lomaland

Een voorbeeld van een gemeenschap waarin een harmonieuze sfeer voor vredeseducatie werd opgebouwd is Lomaland. Dit is de door Katherine Tingley opgerichte theosofische leefgemeenschap in Point Loma, San Diego, Californië (1898-1942).⁽⁶⁾ Deze gemeenschap was gericht op karakterontwikkeling en maatschappelijke bijdrage op basis van het ideaal van universele broederschap. De educatie begon al met pasgeboren kinderen. In de loop van de jaren werd ook het onderwijs ontwikkeld voor hogere niveaus, tot en met een universiteit. Het uitgangspunt voor het onderwijs waren de beginselen van de Rāja-Yoga-educatie.⁽⁷⁾

Kenmerkend was dat de leerlingen van verschillende leeftijdsgroepen tezamen met de leraar de hele dag optrokken in een sfeer van broederschap. Iedereen had zijn rol en taken. Oudere kinderen hielpen de jongere. Er waren gezamenlijke maaltijden. De theorie werd afgewisseld met praktische lessen, zoals onderzoek in de natuur. Er was veel aandacht voor toneel en muziek. Er werden bijvoorbeeld gezamenlijk grote toneelproducties opgevoerd, waar iedereen – tot de kleinste toe – een rol had. Het spelen van een toneelrol of een muziekstuk behoorde tot de kern van het onderwijs, vanwege de essentiële bijdrage hiervan aan de karakterontwikkeling. En het werken aan een toneelstuk is een goede oefening in afstemming en samenwerken.

Lomaland was een beschermde gemeenschap, en tegelijkertijd één die midden in de wereld stond. Er was een sfeer opgebouwd van praktische broederschap. Zij was gericht op het dienen van de mensheid. Onder de leiding van Katherine Tingley zijn tientallen jaren wereldwijde vredesinitiatieven ontplooid. En er werd bijvoorbeeld veel werk verzet om gevangenen te ondersteunen en het detentieregime humaner te maken. Aan al deze initiatieven werd door de leerlingen meegewerkt. Ook dit was onderdeel van de karaktervorming.

De grondslag voor het onderwijs in Point Loma was Rāja-Yoga. Dit is het *naar buiten leiden* (dit is de letterlijke betekenis van het Latijnse *e-ducare*) van het reïncarnerende deel van de mens, zodat hij in staat is zijn persoonlijkheid als instrument te beheersen. We moeten het hart in staat stellen het hoofd te leiden.

Hierover zei Katherine Tingley: "Rāja-Yoga is een oud woord dat eenvoudig betekent 'koninklijk' of 'koninklijke verbinding'. Ik koos het uit omdat het het beste het doel en oogmerk van waarachtige opvoeding weergeeft, te weten het volmaakte evenwicht van alle vermogens, fysiek, mentaal en geestelijk — in één woord, karakter."⁽⁸⁾

boodschappen tijdens het opgroeien. Als ouders en leerkrachten een goede afstemming hebben, profiteert het kind daarvan. In de visie van het genoemde Agora-onderwijs zit onder meer de gedachte uit een Afrikaans gezegde: “It takes a whole village to raise a child.” Binnen deze scholen hebben ouders een actieve en zichtbare rol. Zij brengen maatschappelijke kennis in en sluiten de kring rond de leerling.

Ook de inhoud van het lesprogramma is van belang. Als kinderen voldoende gevarieerd aanbod krijgen met, naast cognitieve vakken, ook ruim aandacht voor bijvoorbeeld creativiteit, muziek, drama, zelfstandig onderzoeken en filosofie dan draagt dat bij aan een goed leerklimaat, waarin alle aspecten van een kind aan bod komen. In het genoemde Agora-onderwijs is ‘de wereld de bron van een evenwichtige leerinhoud en te verwerven competenties’. Als basis voor ontwikkeling en groei van ieder kind richten men zich op het onderzoeken van vijf werelden: wetenschappelijk, kunstzinnig, maatschappelijk, sociaal/ethisch en spiritueel. Hier wordt dus ook via de onderwijsinhoud een brug geslagen naar de maatschappij. Het aanmoedigen van zelfstandig onderzoek is een aspect waarop we terugkomen in een volgende paragraaf over zelfstandig denken.

Samenwerken tussen leerlingen

Naast samenwerking tussen leerkrachten en ouders is natuurlijk van belang dat ook leerlingen leren samenwerken. Daarbij is een belangrijke sleutel dat kinderen leren omgaan met verschillen en dat ze die verschillen kunnen benutten. Dat kan in het onderwijs worden vormgegeven op verschillende manieren. Eén daarvan is het koppelen van leerlingen die elkaar helpen in het leerproces.

Op montessori-basisscholen in Nederland wordt iets dergelijks gedaan. Er zijn drie ‘bouwen’: de onderbouw (groep 1 en 2), de middenbouw (groep 3, 4 en 5) en de bovenbouw (groep 6, 7 en 8). Elk kind behoort dus een keer tot de jongste, de middelste en oudste groep. Bovendien gaan kinderen van de onderbouw op bezoek bij de middenbouw, en die van de middenbouw bij de bovenbouw. De oudere leerlingen geven dan de jongere lesjes.

Zoiets werd ook in de Rāja-Yoga-opvoeding in Lomaland gedaan. Het is een praktische uitwerking van het leraar-leerlingprincipe. We zijn allemaal zowel leraar als leerling. De sfeer van broederschap en de onderlinge samenwerking is de training om de verschillende bewustzijnsaspecten harmonieus te laten functioneren. Want bij samenwerking

worden we op de proef gesteld en kunnen we leren om de hogere aspecten leidend te laten zijn (ook door een voorbeeld te nemen aan ouders en leraren die die mentaliteit hebben). Kortom, samenwerking als training om in alle situaties innerlijke vrede te bewaren.

In de paragraaf over conflictoplossing gaan we nog wat verder in op het belang van samenwerking en het leren omgaan met verschillen. Eerst gaan we nog in op het ontwikkelen van onderscheidingsvermogen.

Zelfstandig denken

Een fundament voor de ontwikkeling is het leren zelfstandig te denken. Daar hoort bij dat een kind leert vragen stellen, de dialoog aangaan en zaken onderzoeken. Dit leidt tot onderscheidingsvermogen en het voorkomt het klakkeloos aannemen van dingen en leven vanuit

Janus Korczak

Een historisch voorbeeld is de manier waarop Janus Korczak educatie heeft ingericht in een Joodse gemeenschap in Polen. Janus Korczak (pseudoniem van Henryk Goldszmit, 1878 – 1942) was kinderarts, pedagoog en schrijver.⁽¹¹⁾ Hij stichtte een aantal weeshuizen en creëerde daar een gemeenschap waarin de verantwoordelijkheid en de rechten van kinderen zoveel mogelijk werden gewaarborgd en gestimuleerd. Zijn weeshuizen worden soms omschreven als ‘Republiek der Kinderen’. Elk kind heeft in het weeshuis zijn eigen taken, de kinderen helpen elkaar. Basisideeën van Korczak zijn bijvoorbeeld: ‘Kinderen zijn volwaardige mensen die initiatief kunnen nemen en verantwoordelijkheid kunnen dragen’. Ze moeten ‘niet worden gevormd naar de ideeën van volwassenen, maar de ontwikkeling komt van binnenuit en daar moet ruimte voor gegeven worden’. Hij vond het belangrijk dat er in de dagelijkse praktijk harmonie was, dat kinderen elkaar niet zouden pesten. Er was naast een kinderparlement ook een kinderrechtbank, waarin de kinderen meedachten over ‘een terechte straf die iemand zou moeten krijgen’, oftewel hoe een kind een onjuiste daad zou moeten compenseren, goedmaken. Het werk en gedachtegoed van Korczak is tot op heden een inspiratiebron voor kinderpsychologen en voor onderwijsvernieuwers en hij wordt gezien als voorloper op het gebied van de rechten van het kind.

Oefenen met Pāramitā's in de klas

Een voorbeeld van materiaal om kinderen te leren zichzelf te kennen en zich sociaal te ontwikkelen, is het werk van Douwe Hoitsma, die zijn inspiratie uit het Buddhisme haalt. Hij heeft twee kinderboeken geschreven. Een over de 'Zes Vaardige Middelen', ofwel 'Pāramitā's' en een over de hartkwaliteiten, ofwel 'Brahma Vihāra'. Dit is materiaal voor jonge kinderen om zicht te krijgen op verschillende 'ikken' in zichzelf (en anderen). Er zijn bijvoorbeeld oefeningen in 'blij zijn mét elkaar en vóór elkaar' (dit is *Muditā*, liefdevolle vriendelijkheid) en in het helpen van elkaar (dit is *Karunā*, compassie).

Op diverse basisscholen worden de leermiddelen gebruikt. Een van de werkvormen is dat een leerkracht zingen inzet voor een sfeer van samenwerking, bijvoorbeeld door het samen reciteren van 'wij horen bij elkaar'. En er zijn materialen om de leerlingen zichzelf te laten onderzoeken en ervaren.⁽¹³⁾

onbewuste motieven. Een cruciaal element daarbij is het ontwikkelen van zelfkennis. Dit is allereerst inzicht in hoe het denken werkt. En *werkelijk* zelfstandig denken produceert innerlijke vrede. Het is het leren herkennen van de verschillende denkniveaus in jezelf en die bewust weten te sturen.

Er zijn in onze maatschappij vele denkbeelden die onbewust voor waar worden aangenomen door grote groepen mensen. In verschillende scholen waarin vredeseducatie vormgegeven wordt, staat het zelfstandig leren denken centraal. Dat betekent dat een kind moet leren zelfstandig te onderzoeken en onderscheid te maken tussen waarheid en een mening of een drogreden. Het volgende voorbeeld van een basisschool in Noord-Ierland illustreert welke heilzame uitwerking dit kan hebben in onze polariserende samenleving.

In Noord-Ierland bestaat een sterke religieuze tweedeling die tot bloedige strijd heeft geleid. Tot op heden worden kinderen van huis uit opgevoed met polariserende ideeën over 'de ander'. Op basisschool *Holy Cross Boys* in Belfast wordt actief werk gemaakt van het zelfstandig leren denken en het ontcrachten van mythen. Met inzet van de wijsheid van de oude Griekse filosofen wordt het kritisch denken van de kinderen gestimuleerd. Dit helpt om verder te kijken dan de grenzen en beperkingen van hun eigen gemeenschap. De leerlingen ervaren hoe filosofie hen kan

aanmoedigen om het nut van oorlog en geweld in twijfel te trekken en vragen te stellen bij de verhalen die ze horen van hun ouders en leeftijdsgenoten. In de documentaire 'Young Plato'⁽¹²⁾ wordt een prachtig beeld gegeven van de dagelijkse praktijk op deze school. Als een leerling in conflict komt, dan wordt hij uitgenodigd in het filosofielokaal. Hier wordt hij door de leerkracht met behulp van bijvoorbeeld de socratische methode geholpen om na te denken over het voorval. Op deze wijze wordt een fundament gelegd voor een meer vreedzame toekomst in dit door tweedracht en geweld geteisterde land.

Een belangrijk element in het leren zelfstandig denken is het met elkaar in gesprek gaan over bepaalde leerstof. Kinderen leren daardoor samenwerken door hun beelden te delen en gezamenlijk tot een rijker of beter beeld te komen. Daarnaast verrijken ze elkaar door elkaar vragen te stellen. Dus ook bij het leerproces rond zelfstandig denken is een sfeer van broederlijkheid, enthousiasme en aanmoediging van belang. En in die sfeer van wederzijds respect kan ook een veilige leeromgeving gevonden worden om te leren omgaan met verschillen van inzicht.

Leren duurzaam conflicten oplossen

Veel programma's voor vredeseducatie hebben een nadruk op vaardigheden om conflicten op te lossen. In een ideale samenleving zouden geen conflicten ontstaan en dus niet hoeven worden opgelost. Dit is niet het geval, waardoor er een grote behoefte is aan bemiddeling en conflict-oplossing. In het licht van de hiervoor opgebouwde theosofische visie op educatie zit hier een risico in van symptoombestrijding. Er wordt gemakkelijk gezegd dat als kinderen leren samen hun geschillen op te lossen, dan is dat 'jong geleerd, oud gedaan'. Echter, als kinderen dat leren vanuit een mengelmoes van grondgedachten, dan leidt dit niet tot duurzame vrede. Gedachten waarmee kinderen omringd worden, en die allerlei spanningen oproepen, zijn bijvoorbeeld 'competitie', 'het recht van de sterkste', 'YOLO' (You Only Live Once), et cetera. Dit veroorzaakt een verwarrend mens- en wereldbeeld en bemoeilijkt bij het kind het leren omgaan met verschillen en samenwerken. En dit veroorzaakt natuurlijk ook spanningsvelden op het schoolplein, het sportveld of in de thuissituatie, wanneer een kind geconfronteerd wordt met verschillende denkwerelden met eigen normenpatronen. De essentie van het duurzaam leren omgaan met verschillen is geworteld in de éénheidsgedachte. Als kinderen leren uit te gaan van essentiële gelijkwaardigheid, dan leren ze goed om te gaan met elkaar. Dit is ook nodig bij

mediation.⁽¹⁴⁾ Sommige scholen kennen kind-mediators die helpen conflicten in de klas of op het schoolplein op te lossen.

Voor het bereiken van een *duurzaam* resultaat bij mediation is eigenlijk alles nodig wat we in de voorgaande paragrafen hebben behandeld, namelijk:

- Het activeren en harmonieus laten werken van alle aspecten van de mens, waarbij de hogere, ‘edelere’ aspecten de leiding hebben over de lagere, meer ‘instinctieve’ aspecten.
- Het leren samenwerken in een broederlijke sfeer van essentiële gelijkwaardigheid, waarbij elkaar helpen en bijdragen aan de samenleving centraal staan.
- Het leren zelfstandig denken, waardoor onderscheidingsvermogen voorkomt dat jongeren slaafs ideeën en impulsieve neigingen volgen.

Jong geleerd, oud gedaan

En zo komen we weer terug bij de essentie van educatie, zoals die in de Theosofie wordt weergegeven. Dit is in de kern dus synoniem aan vredeseducatie. Zoals uit dit artikel blijkt zijn er vele initiatieven om vredeseducatie in het onderwijs vorm te geven. Dit gebeurt soms op een gefragmenteerde grondslag, waardoor het in effectiviteit nog te winnen heeft. De Theosofie biedt ons een aantal grondgedachten om vredeseducatie in samenhang en in de juiste sfeer op te bouwen.

Innerlijke vrede ontstaat wanneer onze verschillende bewustzijnsaspecten harmonieus functioneren. En *werkelijk* zelfstandig denken is eigenlijk synoniem met innerlijke vrede. Het is het leren herkennen en onder-

Enkele voorbeelden van vredeseducatie

Een mooi voorbeeld in het Nederlandse onderwijs is het programma van ‘De Vreedzame School’, dat op circa duizend scholen is ingevoerd. Dit “is een compleet programma voor basisscholen voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Het beschouwt de klas en de school als een leefgemeenschap, waarin kinderen zich gehoord en gezien voelen, een stem krijgen, en waarin kinderen leren om samen beslissingen te nemen en conflicten op te lossen. Kinderen voelen zich verantwoordelijk voor elkaar en voor de gemeenschap, en staan open voor de verschillen tussen mensen.”⁽¹⁵⁾ Deze opzet houdt niet op bij de grenzen van de school omdat ook ouders actief betrokken worden.

Er is ook vredeseducatie voor volwassenen. Een internationale school die gespecialiseerd is in vredeseducatie is de ‘Universiteit voor de Vrede’ in Costa Rica.⁽¹⁶⁾ Deze heeft een dependance in Nederland, in Den Haag.⁽¹⁷⁾ Het curriculum van deze universiteit bestaat onder meer uit masterprogramma’s voor mensen die werken in internationale betrekkingen en werken aan vrede en conflictbemiddeling.

scheiden van de verschillende denkwijzen in jezelf en dat bewust weten te richten, zoals we hiervoor al zeiden. In de kern zijn we allemaal een vredesbewaarder én

Studenten aan de *University of Peace*, Costa Rica.

vredestichter, en werkelijke menselijke educatie is erop gericht dat naar buiten te brengen. Als kinderen van jongs af aan vredeseducatie krijgen, dan worden zij weerbaar en dragen ze van nature bij aan vreedzame samenwerking.

Referenties

1. 'Duurzame vrede'. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 44, nummer 2/3, juni 2022, p. 101-106. Themanummer 'Ieder mens een vredestichter'.
2. Katherine Tingley, *De wijsheid van het hart*. School voor de studie en verspreiding van de Esoterische Wijsbegeerte, Stichting I.S.I.S., Den Haag, 2021, p. 97-98. Vertaling van: *The Wisdom of the Heart*, Point Loma Publications, San Diego, California, 1978, p. 93-94.
3. Vicente Hao Chin jr., *On Education*. Philippine Theosophical Institute, 2007, p. 29.
4. Zie ref. 1.
5. *Rāja-Yoga First Reader*. Point Loma, California, 1902, p. 6. Lesmateriaal uit Point Loma.
6. Greenwalt, E.A., *California Utopia: Point Loma: 1897-1942*. 2nd and revised edition. Point Loma Publications, San Diego, California, 1978.
7. 'Rāja-Yoga opvoeding van het Reïncarnerende Kind'. Symposiumnummer van *Lucifer*, jaargang 37, nummer 3/4, juli 2015. Bron: https://blavatskyhouse.org/uploads/files/Lucifer_NL/lucifer-nl-2015-4-3-symposium-raja-yoga-opvoeding-van-het-reïncarnerende-kind.pdf.
8. Katherine Tingley, *De wijsheid van het hart*. School voor de studie en verspreiding van de Esoterische Wijsbegeerte, Stichting I.S.I.S., Den Haag, 2021, p. 98. Vertaling van: *The Wisdom of the Heart*, Point Loma Publications, San Diego, California, 1978, p. 94.
9. Wings Agora school, Roermond, Nederland. Bron: <https://wingsroermond.nl/agora>, en: <https://www.verenigingagoraonderwijs.nl/visie/>.
10. Janusz Korczak Stichting. Bron: <http://korczak.nl/stichting/>. En: De pedagogische visie van Janusz Korczak. Bron: <https://expoo.be/de-pedagogische-visie-van-janusz-korczak>.
11. Documentaire *Young Plato*, 2021. Bron: <https://www.imdb.com/title/tt14683452/>.
12. Douwe Hoitsma, *Zes waardevolle vrienden. Op weg naar een gelukkig leven*. Asoka, 2017. Dit boek gaat over de 'Zes vaardige middelen', ook wel 'pāramitā's' genoemd.
13. Hoitsma, D., *Vier hartsvrienden. Leven vanuit je hart*. Asoka, 2014. Deze publicatie gaat over de hartkwaliteiten, ofwel 'Brahma Vihara'. In het Engels verschenen onder de titel *The Friendly Four. Living with Happiness in your Heart*. Via website te bestellen: <http://hethartvanonderwijs.nl/>.
14. 'Mediation vanuit eenheidsbesef'. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 44, nummer 2/3, juni 2022, p. 91-97. Themanummer 'Ieder mens een vredestichter'.
15. De Vreedzame School. Bron: <https://www.vreedzame.school/>.
16. Universiteit van de Vrede Costa Rica. Bron: <https://www.ucepace.org/>.
17. Universiteit van de Vrede Den Haag. Bron: <https://www.ucepace.nl/>.

In deze cursus gaan we uit van Universele Wijsheid. Iedereen kan deze wijsheid leren kennen.

Deze wijsheid is niet nieuw; ze is de kern van alle grote religieuze, filosofische en wetenschappelijke stelsels. Ze verklaart het leven, de processen in de natuur en biedt antwoord op alle levensvragen. Deze wijsheid heeft meerdere namen, zoals Esoterische Wijsbegeerte, Chochmah, Prajñāpāramitā, Gupta-Vidyā en Gnosis. Wij gebruiken in deze cursus de naam Theosofia.

In deze cursus geven we je aanwijzingen hoe je deze wijsheid kunt leren kennen.

Dat begint bij jezelf, bij het ontsluiten van je eigen denken. Door zelfstandig onderzoek naar de Universele Wijsheid en uitwisseling met medecursisten, zullen de ideeën helderder worden. Zo bouw je geleidelijk aan een levensfilosofie, die je in staat stelt om elke levensvraag op te lossen en daarmee een bijdrage te leveren aan een meer harmonieuze wereld.

De cursus is online via Zoom, elke week op dinsdagavond om 19:30 - 21:30 uur.

Inschrijven kan via: <https://blavatskyhouse.org/nl/cursussen/universele-wijsheid/>.

Volgens de onderzoeker Itay Shani komen individuele wezens voort uit een alom-tegenwoordig bewustzijnsveld, zoals wervels ontstaan in een oceaan.

Kerngedachten

» Een kleine maar groeiende groep wetenschappers onderzoekt het idee, dat bewustzijn de grondslag is van de hele natuur. Enkelen onder hen gaan uit van kosmisch bewustzijn als bron van alle wezens.

» Deze pioniers trachten alternatieven te vinden voor de aannames achter de materialistische wetenschappelijke theorieën: aannames die niet meer voldoen.

» Deze onderzoekers putten hun ideeën vaak uit de geschriften van de grote filosofische denkers van het verleden.

» Hun pionierswerk kan een grote impact hebben op de toekomst van de wetenschap.

Recent onderzoek naar ‘bewustzijn als fundament’

Over de kosmopsychisme-hypothese

Enkele wetenschappers onderzoeken de stelling dat kosmisch bewustzijn de basis is van heel de natuur, en publiceren daar ook over. Ze zijn aan het pionieren op een gebied dat nog maar door weinig moderne wetenschappers wordt betreden. Tot welke gedachten komen ze? En met welke theosofische gedachten kan hun visie nog een forse stap worden verdiept en aangevuld?

Zeer interessante ontwikkelingen ...

Er is de laatste vijftig jaar een groeiende kring wetenschappers die discussieert over ‘wat is bewustzijn’. Meerdere universiteiten hebben officiële research-afdelingen daarvoor opgericht. Die trekken onderzoekers met een meer filosofische inslag. De bewustzijnsonderzoekers worden gemotiveerd door de gedachte dat je in het wetenschappelijk onderzoek niet iets mag negeren dat essentieel is in ons leven, ja, in elke seconde van ons leven — het leven van elk mens inclusief alle wetenschappers. En dat is de vraag ‘wat is bewustzijn’? De meeste publicaties die deze ‘zeer harde noot’ proberen te kraken, trachten bewustzijn te verklaren op basis van stoffelijke werkingen. Bijvoorbeeld op basis van de netwerken van zenuwcellen, microstructuren in cellen, of kwantummechanische processen in atoomdeeltjes. Soms zoekt men de oplossing in meer

abstracte benaderingen. Dan wordt geprobeerd alle bewustzijn te zien als ‘informatie-verwerking’, zodat je vergelijkingen kunt maken met computers en alle andere systemen waarin informatie wordt uitgewisseld. Soms zoekt men het in de zogenoemde ‘systeemtheorie’. Bewustzijn zou dan een ‘zelfregulerend en zelflerend systeem’ zijn, lijkend op *artificial intelligence*. Maar wie of wat die ‘informatie’ uitwisselt, of uit welke dingen dat ‘systeem’ is opgebouwd, blijft een open vraag. In feite worden op deze manier slechts enkele eigenschappen van bewustzijn aangeduid: het vermogen tot onderscheiden, selecteren en leren. Maar de theorieën vertellen weinig over ‘het waarom’, ‘de oorsprong’ en ‘de bestemming’. Binnen de kring van bewustzijns-onderzoekers is er een veel kleinere kring die de hypothese onderzoekt *dat bewustzijn de fundamentele factor* is in plaats van stoffelijke hersenen of stoffelijke cellen of stoffelijke

atomen — in feite de theosofische grond-gedachte, ook al noemen ze het niet zo. Zij testen hun stellingen met een ‘top-down’ benadering: ze gaan uit van hun hoofdstelling en kijken dan of de consequenties eruit logisch met elkaar sporen en of de hoofdstelling enkele belangrijke filosofische en wetenschappelijke vragen kan beantwoorden.

Deze deductieve methode, die we in het Westen vaak de ‘Platoonse methode’ noemen, is een veelbelovende, ja, zelfs onmisbare aanpak. Want ieder mens kan op die manier zelfstandig de vooronderstellingen van wetenschappelijke theorieën op waarheid testen.

Universele ideeën worden opnieuw opgepakt

Deze ontwikkelingen kunnen we zien als een opnieuw geboren worden van de universele theosofische ideeën die in alle grote filosofieën en religies uit het verleden werden onderwezen. In de negentiende eeuw in Europa was er een fors aantal filosofen die bewustzijn vooropstelde, onder andere de zogenoemde ‘idealisten’. De meesten van hen ontleenden hun ideeën aan de klassieke Griekse en Romeinse denkers en ook soms aan de Indiase wijsbegeerte, die in de negentiende eeuw beschikbaar kwam in het Westen. Helaas hadden deze denkers in die eeuw weinig impact op de denkwereld van de mensen in het algemeen. Het was een eeuw van economisch gewin, oorlogen om macht en grondstoffen, en star sektarisme.

In de twintigste eeuw waren er enkele vooruitstrevende wetenschappers die bewustzijn als meer fundamenteel zagen dan stof. We noemen er enkele: Max Planck, Sir Arthur Eddington, Conrad Hal Waddington, Ervin László en Rupert Sheldrake.

Deze onderzoekers gingen toen tegen de sterk materialistische tendens van de twintigste eeuw in — een tendens die pas rond de zeventiger jaren geleidelijk aan serieus ter discussie werd gesteld.

De term die momenteel het meest gebruikt wordt om het idee weer te geven dat ‘intelligentie’ of ‘bewustzijn’ leidend is en materie volgend, is *panpsychisme*, oftewel, alles (‘pan’) is bezielde (‘psyche’ staat voor egoïsch bewustzijn). De term wordt op een nogal losse manier gebruikt, niet altijd honderd procent consequent, zoals we straks zullen zien.

Enkele belangrijke voorstanders van panpsychisme van de laatste vijftig jaar zijn: David Chalmers (dit was een van de pioniers), David Ray Griffin, David Clarke, Freya Mathews (die voortbouwt op Schopenhauer), Galen Strawson en Donald Hoffman.

Kosmisch bewustzijn als de grondslag van alles

Binnen de groep wetenschappers met panpsychisme-visies zijn er enkelen die uitgaan van een kosmisch bewustzijn als de grondslag van alle individueel bestaan. Deze stelling wordt vaak ‘kosmopsychisme’ genoemd. Het idee is, dat een allesdoordringend kosmisch bewustzijn de uiteindelijke bron is van alles, of anders gezegd, van alle individuele bewustzijnen.⁽¹⁾ Enkele onderzoekers die in deze richting zoeken, zijn Itay Shani, Bernardo Kastrup, Joachim Keppler, Philip Goff, Freya Mathews, Ludwig Jaskolla, Alexander J. Buck, Yujin Nagasawa en Khai Wager.

Overigens: geen enkele auteur heeft de pretentie een compleet wereldbeeld te schetsen — wat ook een bovenmenselijke ambitie zou zijn. Interessant is de *richting* waarin deze auteurs denken, vanwege de potenties die erin schuilen. Hun huidige opvattingen zijn te zien als pogingen die zich in de komende vele jaren kunnen gaan hervormen en verdiepen.

Heel interessant zijn de gedachten van Andrew Lohrey en Bruce Boreham. Zij schreven samen een artikel met de titel (vertaald uit het Engels): ‘Het nonlokale Universum’.⁽²⁾ Daarin ontvouwen ze een visie waarin *betekenis, denken* (‘mind’) en *één alomvattend fundamenteel kosmisch bewustzijn* de grondslagen zijn.

Wij willen nu vooral aandacht schenken aan de visies van twee andere onderzoekers: die van Itay Shani en Bernardo Kastrup. Shani is een echte vertegenwoordiger van het kosmopsychisme, Kastrup heeft een theorie die enkele trekken gemeen heeft met het kosmopsychisme, maar daarin ook verschilt. Vandaar ook dat Kastrup zijn opvatting liever de veel algemenere noemer ‘idealisme’ geeft dan ‘kosmopsychisme’. We kiezen deze twee theorieën omdat ze een schrede doen in de richting van enkele grondgedachten van de Theosofie.

De visie van Itay Shani

Itay Shani gaat helemaal uit van een kosmopsychisme-uitgangspunt. Hij definieert kosmopsychisme zo: de kosmos (als overkoepelend geheel gezien) is bewust en is de ene grondslag voor al wat bestaat. Soms zegt hij het zo: er is een ‘alomtegenwoordig veld van bewustzijn’ waarin elk gemanifesteerd wezen zijn oorsprong heeft, en waarbinnen hij zijn tijdelijke bestaan heeft.

Shani steekt het feit niet onder stoelen en banken, dat hij zijn ideeën voor een deel ontleent aan de oude Indiase wijsbegeerten: aan de Hindustaanse Vedanta en het

Buddhisme. Sterker nog, hij bepleit openlijk een geïntegreerde wetenschap:

Wat nodig is, zo stellen wij, is een frisse blik, die bewustzijn en de innerlijke dimensie van alle dingen omvat, maar tegelijkertijd openstaat voor objectieve bevindingen en een strenge, wetenschappelijk gegronde analyse. In dit opzicht is de bijdrage van de filosofie van vitaal belang. De zoektocht van de filosofie is zo alomvattend mogelijk, omdat zij de werkelijkheid als geheel wil begrijpen.⁽³⁾

We gaan zijn huidige visie niet in detail bespreken, onder andere omdat we de belangrijkste gelijkenissen met de Theosofie zien in de grote lijnen van zijn visie en niet in zijn uitwerkingen, die sterk afgeleid zijn van de huidige kwantumtheorie.

Shani over 'hoe het ene het vele wordt'

We halen een aantal 'theosofische krenten' uit de pap die Itay Shani voorbereid heeft. Het kosmische veld, zo stelt hij, draagt alle mogelijke karakteristieken in zich, dus alle mogelijke aspecten van bewustzijn. Hij vergelijkt die verschillende karakteristieken met kleuren, met een compleet kleurenpalet, en hun bijbehorende frequenties. Alle frequenties zijn vertegenwoordigd. Daarom is er zo'n verscheidenheid aan eigenschappen in individuele wezens te zien, die elk een *deel*, een *selectie* van het totale palet uitdrukken.

Het beeld dat Shani voorlegt over het ontstaan van de individuele bewustzijnen binnen dat veld, is nog wat vaag. Maar er zit wel een kerngedachte achter: het is te vergelijken, zo zegt hij, met het ontstaan van wervelingen in een onmetelijke oceaan. Dit punt nadert enigszins de Theosofie: elk wezen draagt dezelfde potenties in zich als het grenzenloze leven, zoals ook elke waterdruppel, en elke werveling in het water, alle eigenschappen in zich heeft van de oceaan waarvan hij een deel is.

Wat we tot nu toe niet terugvinden in Shani's opvattingen is de theosofische grondgedachte dat *elk centrum van bewustzijn op zich altijd heeft bestaan en altijd zal blijven bestaan*.⁽⁴⁾ Gedurende de geboorte van een kosmisch wezen, schept dat wezen geen andere wezens, maar *trekt* minder ver ontwikkelde wezens *aan*, die samen het instrument vormen waar het kosmische wezen door werkt. De wezens binnen het kosmische veld zijn dus geen 'scheppingen' van het kosmisch bewustzijn, maar zelfstandig evoluerende wezens. Elk centrum van bewustzijn is eeuwig, ongeschapen. Het ontplooit zich

door ervaring op te doen gedurende een nooit eindigende reeks wedergeboortes.

En inderdaad, elk zo'n wedergeboorte zou je een werveling kunnen noemen. Die werveling bestaat totdat het leidende wezen zich weer terugtrekt in de meer innerlijke gebieden, kortom, tot dat wezen 'sterft', zijn rusttijd start. Zijn samenwerking met alle lagere wezens die zijn lichaam opbouwen, houdt dan tijdelijk op, en al die lagere wezens gaan dan hun eigen pad. De 'werveling' valt uiteen.

Shani over de twee polen van het bestaan

Een andere bouwsteen van Shani's visie is, dat het kosmisch bewustzijnsveld in zichzelf twee aspecten draagt, dus twee polen heeft: een innerlijke, bewuste pool, en een meer uiterlijke, stoffelijke pool. Die twee polen drukken zich uit in de kosmos, die een bewustzijnskant en een fysieke natuur heeft. Deze polen drukken zich ook uit in elk wezen binnen die kosmos. Want ook elk wezen heeft een bewustzijns- en stofkant. Die innerlijke en uiterlijke kant van een wezen, in het voorbeeld van ons mensen, ons bewustzijn en ons fysieke lichaam, zijn op een bepaalde manier op elkaar afgestemd.

In de Theosofie is hier duidelijk sprake van oorzaak en gevolg: elk menselijk bewustzijn dat herboren wordt, bouwt een lichaam op dat bestaat uit celwezens en atoomwezens die passen bij het eigen karakter. Ons bewustzijn is leidend, is de oorzaak, en ons lichaam is het gevolg. Ons lichaam (dat ook dus weer bestaat uit *bewustzijnen*) weerspiegelt ons karakter.

Shani lijkt soms de ene keer te zeggen: het lichaam is een soort 'projectie' van het bewustzijn, op andere plaatsen geeft hij een beschrijving waarbij het fysieke lichaam als eerste bestaat, en dan een bepaald aantal bewustzijns-eigenschappen naar zich toetrekt uit de grote pot van het kosmisch veld, afhankelijk van de 'frequenties' van het type hersenen van dat lichaam.⁽⁵⁾ Wat bij hem oorzaak is en wat gevolg, blijft onduidelijk.

Shani lijkt voorts aan een lichaam, aan 'stof' dus, alle bewustzijn te onzeggen. Dit in tegenstelling tot de Theosofie, die ervan uitgaat dat alles leeft, dat alles deel is van het Grenzenloze Leven. Geest (de verder ontwikkelde bewustzijnen) en stof (de relatief minder ontwikkelde bewustzijnen) zijn de twee polen van hetzelfde ENE Kosmische Leven. Deze basisgedachte vinden we ook in de Hindustaanse filosofie, weergegeven in de twee termen Parabrahman en Mūlaprakriti. Shani is bekend met die filosofie: mogelijk heeft hij daar zijn idee van de tweepoligheid vandaan.⁽⁶⁾

Welke dimensie kan de Theosofie toevoegen?

Shani's beeld is zogezegd een heel algemene schets. Theosofische basisgedachten zoals de hiërarchische bouw van de kosmos, komen er niet in voor. In de Theosofie zouden we over een kosmisch bewustzijn nooit praten als 'alomtegenwoordig zonder grenzen', maar als de top van zijn eigen hiërarchie van wezens, die niet meer omvat dan één kosmos (van de vele). Elke kosmos is deel van een groter bewustzijn. Hij is als het ware een 'levende cel' binnen dat grootsere wezen. Ook in ons 'veld' als mens leven talloze minder ontwikkelde wezens, wij zijn voor hen ook een kosmisch wezen. En ditzelfde principe geldt voor een atomair wezen, dat een mini-kosmos, een mini-zonnestelsel is. Leven binnen leven ...

Wij mensen zijn dus een mini-kosmos. Dat houdt in dat wij in beginsel *alle* kosmische vermogens en krachten en substanties in ons dragen, wel of niet al ontplooid. En dat wij dus niet enkel een deelverzameling van de eigenschappen van de kosmos bezitten (zoals Shani zegt). Dit alles neemt niet weg, dat naar ons idee Itay Shani een aantal theorieën naar voren brengt, waar grote potentie in schuilt. En dat hij de moed heeft om dat te doen, want weinig van zijn vakgenoten zijn al toe aan het overwegen dat de kosmos één levend geheel is.

De visie van Bernardo Kastrup

In Kastrups visie is er ook sprake van één allesomvattend kosmisch bewustzijn.⁽⁷⁾ Maar hij heeft een heel specifieke invulling gegeven aan wat individueel bewustzijn is. Zijn grote voorbeeld daarbij is – dit klinkt misschien wat verrassend – een bepaalde psychische stoornis, de meervoudige persoonlijkheidsstoornis. Het gaat om mensen die regelmatig 'wisselen van identiteit'. Wanneer ze samenvallen met één daarvan, lijken ze in alle opzichten volgens het patroon van die identiteit te denken, voelen, ervaren en handelen. Deze afwisselende persoonlijkheden lijken onafhankelijk van elkaar te bestaan, hoewel ze alle voortkomen uit één psyche.

We kennen daarvan zeer vergaande voorbeelden. Bijvoorbeeld van een Duitse vrouw waarvan één van de identiteiten blind was, terwijl de andere wel konden zien. Op het moment dat ze gedomineerd werd door de blinde entiteit, zag ze daadwerkelijk niet. Wanneer op zulke momenten een hersenscan van haar werd gemaakt, konden de artsen zien dat alle hersengebieden die actief zijn bij het kijken, tijdelijk uitgeschakeld waren, dus op non-actief stonden. Deze diverse identiteiten worden ook wel 'alter ego's'

genoemd. Die term nu, heeft Kastrup overgenomen uit de psychologie. Alle individuele bewustzijnen zijn volgens hem de 'alter ego's' van het ene kosmisch bewustzijn. Met dit verschil, ten opzichte van de mensen met een meervoudige persoonlijkheidsstoornis, dat we nu te maken hebben met 'alters' die tegelijkertijd bestaan en waarvan er ontelbaar veel zijn.

Elk wezen is dus te zien als een *aspect* van het kosmisch bewustzijn, want het wezen laat slechts een klein deel van de eigenschappen van het kosmisch bewustzijn zien. Maar het bewustzijn van het individuele wezen IS eigenlijk nog steeds dat ene kosmisch bewustzijn. Het is als één lamp die door een lampenkap met vele gaatjes schijnt.

Elk wezen is, zo begrepen we, ook tijdelijk. De 'alters' komen en gaan ...

Deze visie wijkt zeer af van die van de Theosofie, die ervan uitgaat dat wij ons huidige karakter zelf hebben opgebouwd in onze vorige levens en in dit leven tot aan nu. Elk wezen ontplooit zelfstandig zijn eigen inherente karakteristieken. We hebben ons karakter niet van een ander, noch van een 'scheppende God', noch van de omstandigheden, noch van een kosmisch bewustzijn dat steeds aspecten van zichzelf laat zien. Ons karakter is *self-made*.

Kastrups visie op bezielde en onbezielde natuur

In de ogen van Kastrup geldt dit voor alle 'wezens met een enkelvoudig bewustzijn zoals u en ik', en daartoe rekent hij ook dieren, planten en eencelligen. Daartoe rekent hij niet de mineralen en atomen. Die zijn volgens hem onbezielde, dus niet gedreven door bewustzijn, omdat het bij hen niet meevalt om de precieze grens aan te geven tussen het ene individu en het andere. Ze lijken soms te opereren in grote stromen, grote gehelen. Dat zijn dus geen alters.

Wat is dan de oorsprong van de fysieke natuur? Volgens Kastrup zijn dat de manifestaties van de *gedachten* van het kosmisch bewustzijn, die alles doordringen en omgeven. Op dit punt is Kastrup een *absoluut idealist*. Hij stelt dat de uiterlijke wereld niet bestaat, er slechts lijkt te zijn vanuit de ervaring van bewustzijnen. Het bestaat alleen *binnen* dat bewustzijn. Hij ontkent de mineralen dus niet alleen bewustzijn, maar ook alle bestaan. Eenzelfde redenering heeft Kastrup over ons menselijk lichaam. Dat is enkel een verschijning IN ons individueel bewustzijn (onze individuele gedachten). Het is een projectie zonder enige werkelijkheidsgrond.

Volgens de Theosofie is bewustzijn altijd en overal de

achterliggende kracht. Zonder uitzondering. In onze ogen is er geen onbezielde natuur, nergens. Heel de kosmos is een levend, bewust organisme, en dus ook al zijn onderdelen. Wat wij atomen noemen, of atomaire deeltjes, zijn de lichamen van wezens met een – in dit geval zeer onontwikkeld – bewustzijn. Wij gaan er ook vanuit dat de uiterlijke wereld een illusie is. Maar daarmee bedoelen we niet dat hij niet bestaat, maar dat hij, net als een schaduw, een projectie is van wat erachter werkt. Achter elke uiterlijke vorm gaat het ware wezen schuil: we zien slechts zijn meest stoffelijke hulsel.

Kastrup over de relatie tussen de alters en het geheel

Als Kastrup vervolgens de vraag bespreekt waarom al die alters, met al hun diverse karakters, toch de uiterlijke wereld in grote lijnen als één en dezelfde wereld ervaren (er zijn immers natuurwetten die overal lijken te gelden), ontvouwt hij een redenering waarbij er een krachtige interactie is tussen het kosmisch bewustzijn en al die alters. Omdat we ons allemaal in dezelfde ‘oceaan’ bevinden, ervaren we het universum op ongeveer dezelfde manier. En ervaren wij allemaal dat er universele bewegingswetten zijn, dat magneten elkaar overal aantrekken of afstoten, enzovoort.

Van ethisch belang is Kastrups visie op dit punt: alle alters zijn door krachtige grenzen van de rest van de kosmos gescheiden, dus van elkaar en van het kosmisch bewustzijn. Dat geeft elk ervan het idee van een afgescheiden ‘ik-heid’. We zien onszelf als losstaand van het kosmisch bewustzijn. We zijn niet gescheiden, maar we leven in de veronderstelling – illusie – dat dit wel zo is. Die illusie kunnen we doorzien. Wij kunnen met ons denken doorzien dat we deel zijn van iets dat groter is dan onszelf, ook al leven we in onze eigen afgescheiden bubbel. Hiermee kunnen wij het volledig eens zijn.

Welke dimensie kan de Theosofie toevoegen?

Zoals we al zeiden bij de theorie van Shani is het, gezien vanuit de Theosofie, onmogelijk om een wezen ‘te scheppen’. Elk bewustzijn is fundamenteel ‘tijdloos’, en in de kern ook grenzenloos. De twee beschreven zienswijzen lijken volgens ons, als je naar het grondidee kijkt, op de kerkelijke opvatting dat een almachtige Godheid bij de geboorte van elk mens een ziel scheidt, zonder dat we begrijpen waarom, en zonder dat we begrijpen waarom met dat unieke karakter.

Kosmopsychisme en panpsychisme

De kosmopsychisme-theorieën zijn, zoals hierboven al aangestipt, een van de mogelijke voorbeelden van panpsychisme: dat de werkelijkheid niet gegrond is in onbezielde materie, maar in bewustzijn. Er zijn ook andere varianten van panpsychisme naar voren gebracht, door diverse onderzoekers. Eén groep daarvan beschrijven we heel kort in referentie 8.⁽⁸⁾ Op die varianten gaan we nu niet dieper in, want de meeste staan vrij ver van de basisgedachten van de Theosofie.

Belooftevol

Waarom vinden wij het bespreken van deze tastende zoektocht naar de oorsprong van bewustzijn van deze wetenschappers zo van belang? Hun pogingen zijn een enorme stimulans om met een zeer ‘open mind’ wetenschap te bedrijven, ook en vooral de basisveronderstellingen ervan te testen. En zo’n houding draagt belangrijke potenties in zich, omdat al deze ideeën nauw verstrengeld zijn met ethiek. Elke grote spirituele Leraar wijst erop, dat ons ethisch besef rust op het feit dat alle wezens in de kern EEN zijn: op hun fundamentele verbondenheid en gelijkwaardigheid. En precies in die richting denken deze wetenschappers.

Referenties

1. I. Shani, ‘Cosmopsychism: A holistic approach to the metaphysics of experience’. Artikel in: *Philosophical Papers*, jaargang 44, nummer 3, 2015, p. 389-437.
2. B. Boreham en A. Lohrey, ‘The nonlocal universe’. Artikel in: *Communicative and Integrative Biology*, jaargang 13, nummer 1, 2020, p. 147-159.
3. J. Keppler and I. Shani, ‘Cosmopsychism and consciousness research: a fresh view on the causal mechanisms underlying phenomenal states’. Artikel in: *Frontiers in Psychology*, jaargang 11, maart 2020, p. 2. Dit is een vertaling van: *What is needed, we submit, is a fresh outlook. Inclusive of consciousness and the intrinsic dimension of things but, at the same time, hospitable to objective findings and to rigorous scientifically based analysis. In this respect, the contribution of philosophy is vital. Philosophy’s quest is maximally comprehensive in that it seeks to understand reality as a whole.*
4. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer. Deel 1*. Theosophical University Press Agency, Den Haag, 1988, p. 47 (p. 17 originele Engelse paginering).
5. Zie ref. 3, p. 3 en 4.
6. J. Ganeri en I. Shani, ‘What is cosmopsychism?’ Artikel in: *The Monist*. Oxford University Press, jaargang 105, 2022, p. 1-5.
7. B. Kastrup, ‘The universe in consciousness’. Artikel in: *Journal of Consciousness Studies*, jaargang 25, nummer 5-6, 2018, p. 125-155. Bron: <https://philpapers.org/archive/KASTUI.pdf>.

8. Eén variant van panpsychisme wordt micro-panpsychisme genoemd. Vanuit die zienswijze wordt alleen fundamenteel bewustzijn toegekend aan bepaalde stoffelijke elementaire deeltjes. Het bewustzijn van hoger ontwikkelde wezens, die geordende lichamen hebben die uit deze deeltjes bestaan, wordt gezien als een soort *effect van hogere orde* van de interactie van al die mini-bewustzijnen. Zo gezien is ons menselijk bewustzijn niet een enkelvoudig centrum van

bewustzijn, maar de gecombineerde actie van een heleboel deel-bewustzijnen. Ons 'ik', onze individualiteit, bestaat maar schijnbaar, enkel omdat wij het zo ervaren. Micro-panpsychisme wijkt sterk af van de Theosofie, die ervan uitgaat dat elk wezen een individueel, onvergankelijk, zich zelfstandig ontplooiend brandpunt van bewustzijn is.

Uw Vragen

Bloedgroepen

Welke verklaringen kunnen we uit de Theosofie halen voor de verschillende bloedgroepen van de mens? Denk aan de resusfactor, enzovoort.

Antwoord

Wij weten allen dat er verschillende bloedgroepen bestaan, waardoor het bloed van het ene individu verschilt van dat van het andere. Het gaat onder andere om de vraag welke moleculen zich aan de buitenkant van de rode bloedlichaampjes bevinden. Bekend zijn de 4 bloedgroepen A, B, AB en O en de resusfactor (plus of min). Tezamen geeft dat 8 varianten.

Ondertussen heeft men al vele honderden verschillende oppervlaktmoleculen ontdekt, die iemand wel of niet in zijn bloed kan hebben. Als je al die varianten met elkaar combineert en uitrekent hoeveel soorten bloed theoretisch mogelijk zijn, blijkt overduidelijk dat elk mens zijn eigen unieke bloed heeft.

Hetzelfde geldt ook voor onze andere lichaamscellen. Die hebben ook een unieke karakteristiek. Niet voor niets kan ons lichaam de lichaamscellen van andere mensen herkennen, dus onderscheid maken tussen eigen cellen en die van de ander: gevolgd door de poging de vreemde cellen af te breken.

Deze lichamelijke feiten stemmen volledig overeen met de leringen van de Theosofie. Volgens de Theosofie bestaat ons lichaam uit een gigantisch aantal zeer onontwikkelde wezens. De Theosofie kent geen dode materie. Dus atomen, moleculen, cellen, organen, enzovoort zijn alle levende wezens. Ons lichaam is een schitterende samenwerking van al die wezens, een ware kosmos op kleine schaal. Ook bloedcellen zijn de lichamen van wezens. Wij menselijke bewustzijnen leiden hen, ordenen hen en werken door hen heen. Want we kunnen niet zonder hen: ons lichaam is het noodzakelijke hulpmiddel voor ons om in de stoffelijke wereld actief te zijn. En zij kunnen niet zonder ons, want wij geven hun de impulsen om innerlijk te groeien, om hun potenties te ontplooiën.

Welnu, ons bewustzijn heeft een uniek karakter, dat we leven na leven, incarnatie na incarnatie, gedurende ontelbare eeuwen hebben opgebouwd. In al die levens namen we immers uit vrije wil onze eigen eigenwijze beslissingen. En dat unieke karakter weerspiegelt zich in de karakteristiek van de wezens die ons lichaam bezielen, omdat ons bewustzijn dominant is over het hunne. Wij zetten als het ware ons stempel erop. Volgzaam nemen ze die karakteristiek over. Daarom laten al

onze organen en cellen één uniek karakter zien.

Het is interessant nog een ander aspect van de Theosofie aan te roeren. Elk belangrijk orgaan in ons lichaam is de drager, het kanaal, waardoor een bepaald deel van de innerlijke Mens zich fysiek uitdrukt. Ons bloed nu is net als bijvoorbeeld ons hart of onze lever een orgaan. Het is de uitdrukking van onze *vitaliteit*: is in feite 'verdichte vitaliteit'. En zoals de vitale stromen in ons totale Mens-zijn overal doorheen stromen, alle delen verbinden, zo doet ons bloed dat ook. Het verleent alle cellen zuurstof en voert de afvalstoffen af.

Kortom, alle organen weerspiegelen het karakter van de menselijke ego, maar ze hebben als orgaan ook hun eigen karakteristiek. Ze kunnen daarom hun speciale functie vervullen in het geheel. Samenwerking is volgens de Theosofie de grondtoon van de Kosmos.

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van den Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactie: J. de Jong-van Wijk,
T: 06-44424848 (b.g.g. 070-3461545)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het recht voor om ingekomen stukken te selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder gewenst tijdstip ingaan, gelden voor het hele kalenderjaar en worden automatisch verlengd, indien ze niet voor 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk zijn opgezegd. Dit is niet van toepassing op cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijs:
€ 26,50 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruijterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.blavatskyhouse.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in
enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door
fotokopieën, opnamen of enige andere
manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

BTW-nummer: 003417190B01

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor International Study-centre for Independent Search for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het vormen van een kern van Universele Broederschap, door het bestuderen en verspreiden van kennis over de geestelijke achtergrond van mens en kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen, lezingen, ondersteuning bij waarheids-onderzoek, het uitgeven, verkopen en uitlenen van boeken en tijdschriften, en het stimuleren van de praktische toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie boven-religieus en boven-politiek, en ontvangt geen overheidssubsidie. Alle werkzaamheden van Stichting I.S.I.S. worden verricht op basis van vrijwilligheid. De organisatie kent geen betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk voor enigerlei verklaring of mening, die in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

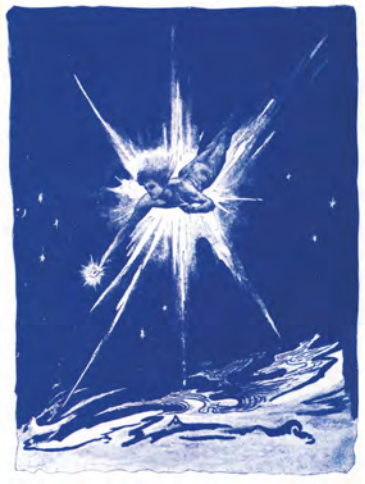

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut beogende instelling, ANBI nummer: 50872. Zie voor de mogelijkheid om de stichting financieel te steunen: www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfacten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)